

ბ ე ნ ი ა

ქართველთა მეფეების ხუმარა.

ბენიამ სთქვა: – „თხა არა ვარ,
გაზაფხულზე გავიკრიჭო;
ეს სოფელი მისთვის მინდა,
გავიციხო, გავიღრიჭო“ ...

ხალხური .

ტფილისი

სტამბა ექ. ივ. ხელაძისა

1898

ბ ე ნ ი ა

ა

როდესაც შაჰ-აბაზი საქართველოს დაეცა და განსაკუთრებით კახეთი ააოხრა, მაშინ ქართველთათვის დადგა დიდი განკითხვის დღე. ძველი კახელნი მტრის წინააღმდეგ მხნედ და გულადად იბრძოდნენ. ამ ბრძოლაში დიდი ძალი ქართველობა გაწყდა. კაცებს გარდა დედაკაცებიც ომობდნენო, – მაგრამ საქმე მაინც გაჭირდა, რადგანაც შინათ გამცემ მტერთ რიცხვი ერთობ დიდი იყო. ამ მტრებს გარეშე მტრებიც ზედ ემატებოდნენ. ბევრის ბრძოლის შემდეგ შინათ გამცემთ მეოხებით იძლივნენ ქართველები.

ქართველთათვის დადგა „სისხლის წვიმების დრო“. ამ ვაების და დარბევის დროს შაჰ-აბაზმა საქართველოდამ გადასახლა ასი ათასი ქართველი. ყველა ესენი დაასახლა სპარსეთში. ამათ რიცხვში ერია კახეთის მეფის მოხუცებული ბენია-თარხანიც. სპარსეთში რომ ჩაიყვანეს ქართველები, ზოგი სად დაასახლეს და ზოგი სადა, მხოლოდ ბენიას მისცეს ნება ცხოვრებისა შაჰ-აბაზის სახლის ახლოს, იქა ცხოვრებდაო. როგორც მოყვარე თავის სამშობლოსი და ქართველი ხალხისა, ბენია ბევრს სცდილა სპარსეთში წაყვანილ ქართველების დასახსნელათ, მაგრამ დიდხანს-კი ვერა გაუწყვიარა, მხოლოდ შემდეგ დროში-კი ათასი ქართველი ტყვე დაუხსნია და

საქართველოში დაუბრუნებია, შემდეგ თვითონაც დაბრუნებულა. ამ მოხერხებისთვის, აი რას ამბობს გარდმოცემა.

შაჰ-აბაზი ისეთი ცუდი კაცი იყო, რასაც იტყოდა და აიჟინებდა, უსათუოდ უნდა ასრულებულიყო კიდევცა, თუნდა მთელი ქალაქიც დაქცეულიყო. ერთხელ აუტეხნია, რომ ისეთი კაცი მიშოვნეო, რომელსაც შეეძლოს ჩემი დაფასებაო, რომ ჩემმა ქვეყანამ იცოდეს: მე რა ვლირვარ ან ჩემთვის და ან თქვენთვისაო. შესწუხდა ამაზედ მთელი სამეფოს ხალხი, დაუწყეს ასეთ კაცს ძებნა, მაგრამ პოვნით-კი მალე ვერსად იპოვნეს. ყველას ეშინოდა იმის დაფასების, ვაი თუ შესაფერად ვერ დავაფასოთ, მერე თავს მოგვკვეთსო. საქმემ იქამდის მიახწია, რომ ქართველთ ბენიასთან წავლენ შაჰ-აბაზის კაცები და ეტყვიან: შაჰმა ესე და ესე გამოგვიცხადა, შენ ხომ არ შეგიძლიან, რომ დააფასო იმის უდიდებულესობა? რასაც-კი სთხოვ - მაშინათვე მოგცემს.

- ძალიან კარგი, მე დავაფასებ იმის უდიდებულესობას, - უთქვამს ბენიას. თქმის უმალ ბენია შაჰთან წაუყვანიათ. შაჰს რომ დაუნახავს ბენია, გაკვირებია და უთქვამს: - შენ უნდა დამაფასო მე? - დიახ მე დავაფასებთ, თუ თქვენი ნებაც იქნება! მიუგო ბენიამ. - აბა სთქვი, რა ვლირვარ? - დღეს არ შემიძლია, ხვალ მოგახსენებთ, რაც ღირხართ, მაგრამ სამაგიეროთ მე რას მაჩუქებთ? - რც გინდა, მთხოვე!

- მაშ ათასი ქართველი მშიერი ტყვე კაცი მაჩუქე, რომ საქართველოში დავაბრუნო...

- ძალიან კარგი, - უთხრა შაჰ-აბაზმა. ბენიამ ერთი თუმანიც ფული სთხოვა; ბენიას ფული მისცეს. ეს წავიდა მალე. ამ ფულით ერთ მეკუბოვეს ოთხი ფიცრის

კარგი კუბო გააკეთებინა. მეოთხე დღეს ბენიამ კუბო აიკიდა ზურგზედ და შაჰის სახლში წაიღო. კუბო ერთ ოთახში შეიტანა და იატაკზედ დადგა. შაჰს მოახსენეს, რომ ბენია მოვიდაო. მაშინათვე შაჰი წამოვიდა ბენიასკენ, მივიდა დანიშნულს ოთახში და ბენიას ჰკითხა:

- აბა მოხველი, დამაფასე, ვნახოთ ერთი, როგორ დამაფასებ?

- კარგი, მზისა და მთვარის ფასო, - უთხრა ბენიამ. - ამ საქმის დროს სპარსეთის ყველა წარჩინებულნი პირნიც იქ იყვნენ შეკრებილნი. ყველა სულ-განაბული ელოდა იმას, თუ მზისა და მთვარის ბადალს შაჰის როგორ დააფასებს ბენიაო. ბენიამ მეორე ოთახიდან შეატანინა ის კუბო და შაჰის წინაშე დასდგა. შაჰი გაკვირდა. ბენიამ

უთხრა:

- აი თქვენი ფასი ეს არის! - ყველანი მდუმარებდნენ, შაჰის გაოცებას ბოლო არა ჰქონდა.

- დიდებულო მეფეო, განაგრძო ბენიამ, - თქვენ რომ ბრძანებთ დამაფასეთო, არა, როგორ დაგაფასოთ? ფულით, თვალმარგალიტით და ძვირფასებით სავსე ხართ, სახელიც მეფისა მოუცია თქვენთვის ღმერთს, ღირსება და ანგარიში მაჰმადისა. ღვთისა წინიშე აი თქვენი ფასი ეს არის, როდესაც უძრავად იწვევით შიგა და საუკუნოდ საიქიოს ამის მეტს სხვას ვერაფერს წაიღებთ. ეს არის თქვენი წონა, თქვენი ფასი. შაჰი დაფიქრდა ბენიას დაფასებაზედ. მალე დაფასება ჰუმმარიტად დაინახა, მიტომ ბენია დაასაჩუქრა შაჰმა, მისცა საჩუქრები და ის ათასი ქართველი კაცი, რომელთა განთავისუფლებასაც შაჰი დაჰპირდა. მალე ბენია საქართველოში მოვიდა, ყველა ტყვე ქართველებიც თან მოიყვანა. ბენიას უზომოდ ლოცავდნენ, ბენია-კი ეუბნებოდა:

- 6 -

- თქვენ მხიარულათ იყავით, მე ისევ მალე მივბრუნდები საქართველოდამ შაჰის კარზედ, მისი ერთგული ვიქნები, - გავთათრდები და თან ვეცდები, რომ ქართველთა ტყვენი ეგები კიდევ დავაბრუნო საქართველოში. ამბობენ, რომ ამ ბენიას „თარხანიც“ ერქვაო: ვითომც მაშინდელი ბენია „თარხანი“ უნდა ყოფილიყო.

ბ

თბილისში ფრანგის პატრები გამრავლდნენ. შუა ბაზარში ამათ ადრიდგანვე კარგი სკოლა ჰქონდათ გამართული. ამ სკოლაში ქართველ კათოლიკის შვილებს გარდა სხვა სარწმუნოების შვილებსაც ასწავლიდნენ. ესენი ასწავლიდნენ სხვა-და-სხვა სამეცნიერო საგნებს. სხვათა შორის ბავშვებს ასწავლიდნენ, რომ დედამიწა ტრიალებსო. ამ ამბებმა მეფესა და ბატონიშვილებამდინაც მიაღწია, თუ პატრები ასე ამბობენო. ბატონიშვილებმა სთქვეს, აბა მამ დავიბაროთ პატრი თომა და ვკითხოთო. მალე პატრი დაიბარეს სამეფო სახლში. პატრი მივიდა. მათ კითხვები მისცეს. პატრმა აუწყა:

- მეცნიერები და მსწავლულნი აგრე უწყიან, რომ დედამიწა ტრიალებსო და მეც ისე მოგახსენებთ, თორემ ნამდვილად არც მე მწამსო. გავიდა თურმე რამდენიმე ხანი და სამეფო სახლში მეჯლიში იყო. მაშინ მეჯლიში კვირაში ერთხელ იმართებოდა, ზაფხულობით, სოლოლაკის ქვემოთ, ბატონის ბაღში, ან ორთაჭალას, ზამთრობით სამეფო სასახლეში. მეჯლისში ლაპარაკი ჩამოაგდეს თუ ქვეყანა რაზედ დგასო? ან როგორ ტრიალებსო? ერთმა სთქვა: დედამიწა თევზის კუდზედ დგასო. რო-

ცა თევზი შეიფართხალებს და კუდს გაიქნევსო, – მაშინ

– 7 –

დედამიწაც დაინძრევასო. მეორემ სთქვა: ქვეყანა ცეცხლ-ზედ დგასო, მესამემა სთქვა: ქვეყანა ზღვაზედა დგასო. ჰაი აქეთ, ჰაი იქით, შეიქმნა ყაყანი. ყველა ამას კითხულობდა: დედამიწა რაზედ დგასო?

ამ დროს ბენიაც იქ იყო, მეჯლიშს სულ განაბული უმზერდა.

ვიდრე მეჯლიში არ გათავდებოდა, მინამ ბენია ფეხს ვერ მოიცვლიდა, პურის ჭამასაც ეერ გაბედევდა. ასე იყო მათი წეს-ჩვეულება.

ერთმა ბატონიშვილმა ხმა-მალლივ დაიძახა.

– ბენიას ეცოდინება, თუ ქვეყანა რაზედ დგასო?

– სწორედ მას ეცოდინება, – სთქვეს სხვებმაც.

– აბა ვკითხოთ ბენიას.

– ვკითხოთ, ბენია, აბა, სთქვი, ქვეყანა რაზედ სდგას?

– ჩემი ქვეყანა იმაზედ სდგას, რომ თქვენ გამამდარნი ბრძანდებით, მოიცადეთ, თქვენი მეჯლიში გათავდეს, მერე მეც თქვენსავე გავძლები, და შემდეგ გეტყვით რა რაზედ სდგას. ბენიას საჭმელი მაშინვე მისცეს. მალე შეექცა საჭმელს. ჭამა-სმის გათავების შემდეგ ბატონიშვილებმა ჰკითხეს: – აბა, ბენიაც ჩქარა სთქვი, თუ ქვეყანა რაზედ სდგას? – ქვეყანა, ბატონებო აი ამაზე, მუცელზე სდგას; თუ ეს მამდარია, მაშინ ქვეყანაც ამაზედ სდგას და ტრიალებს, თუ ეს მშიერია, – მაშინ ერთიგ ტყუილია და მეორეცა.

ამ მუცლის დაოკებაზე სდგას ქვეყანა; მე ხომ პატრი არა ვარ, რომ ამაზე დაწვრილებით მოგიყვეთ ლაპარაკი. მე მოკლეთ, სადათ მოგახსენებთ, რომ ქვეყნის ტრიალიც და დგომაც ჩვენს სტომანქზე ტრიალებს ჩვენს მუცლის გაძლომაზედ. ნახეთ რა შეუძლიან სიმამდრეს. როცა გაძლებით, მაშინ მოგაგონდებათ ეგ, თუ ქვეყანა

– 8 –

რაზე სდგას. აბა მშივრებს მოგაგონდეთ ის, თუ ქვეყანა რაზედ სდგას და ან რა ატრიალებს.

გ

საქართველოში მყოფნი სპარსელნი ძლიერ ემტერებოდნენ ბენიას, რადგანაც ბენია მათ ხშირად დასცინოდა. თბილისში მყოფმა სპარსეთის ვალმა ერთხელ მეჯლიში გამართა, თბილისის ყველა დიდი კაცებიც დაჰპატიჟა, ბენიაც იქ უნდა მისულიყო. მოწვეულთ პირობა შეჰკრეს, რომ როცა ბენია მოვა, ჩვენ ყველანი ჩუმადა დავხვდეთ, ხმაარ ამოვიღოთო. დანიშნულს დროს ბე-

ნია მოვიდა. მასპინძელთ და მტერთ პირობისამებრ ხმა გაკმინდეს. ბენიამ გამარჯობა უთხრა. ხმა არავინ გასცა. ბენიას ძლიერ ჯავრი მოუვიდა. ხმა ვერავის ამოაღებინა. ბოლოს მაღალის ხმით იყვილა! ყიყლიყო, ყიყლიყო, ყიყლიყო! ერთს გვეცინა და ჰკითხვა; - რას შვრები მაგასაო? მან მიუგო: - დალოცვილო, ამდენი ქათამ-დედლები შეყრილხართ აქა და ერთი მყივარა მამალი მაინც არ გინდათ! მაინც ბევრმა ხმა არ ამოიღო. ბენიამ სთქვა:

- წავალ ღორის ხორცს მოვიტან და თათრებს პირზე წაუსომ. მაინც ხმა არავინ გასცა. ბენიამ ნახა, საქმე როგორც იყო. მერე დაიწყო ტანისამოსის გახდა და როგორც პერანგამდისინ მივიდა თუ არა, მაშინ-კი ვეღარ შეიკავეს სპარსელებმა თავი და ხმა გასცეს. ბენიამ უთხრა: - თქვენისთანა მოლებს მე შიგ მერითშიაც შევისყიდი ფულითა და სიტყვითაო.

დ

თეიმურაზ მეფის დროს ქართველთა იწყეს სამღვთო ფილოსოფოსობა. მათ დიდი ყურადღება მი-

- 9 -

იპყრეს თვისკენ. საღმთო ფილოსოფოსნი ყოველ - თვის მაღალის კილოანის ენით ბაასობდნენ, გონებას რეტორებით, კატელორიით, ფილოსოფიით, ითიკით და ასეთ წიგნებით ღალავდნენ. მეტათ ძნელათ გასაგებნი წიგნნი მაშინ ხშირათ იკითხებოდნენ საღმრთო ფილოსოფოსებისაგან. მეფის სასახლეში და თავადის შვილის ოჯახებშიაც ხშირად შეიკრიბებოდნენ მძიმედ მოსაუბრე ქართველ ფილოსოფოსნი და რთულის კილოთი საუბარს და სჯას დაიწყებდნენ. საუბარს ხშირად ბენიაც ნახავდა ხოლმე და ისმენდა, მაგრამ გაგებით-კი ვერას იგებდა. ჰკვირობდა მასზე, რომ ეს ბრძენი კაცები რათ ლაპარაკობენ ასე, რომ მათი ლაპარაკისა ბევრს არაფერი გაეგებაო. ამაზე საყვედური ერთხელ მეფესაც-კი მოახსენა.

მეფე თეიმურაზს დიდათ სწყინდა, რომ ასეთი ჰკვიანი კაცი, მახვილ-გონიერი, როგორც ბენია იყო, რომ ამან ქართული წერა-კითხვა არ იცოდა. ერთხელ უბრძანა:

- ბენია, შენ რომ ქართული წერა-კითხვა ისწავლო, მაშინ უფრო ჰკვიანი გახდები, ბრძენ, გონება მახვილიანი და ენამეტყველი.

- მასწავლეთ ბატონო და ვისწავლი, თუ-კი მაგრეა საქმე, რათ დავკარგო კარზე მომდგარი ბედნიერება, მოახსენა ბენიამ.

- ძალიან კარგი, მიუგო მეფემ...

მეფემ მალე ქართველთ ფილოსოფოსნი დაიბარა და ბენიასაც სწავლება დაავალა. ანტონ კათალიკოზმა დი-

დის სიამოვნებით მიიღო ბენია, წაიყვანეს კათალიკოზის სკოლაში და სწავლა დააწყებინეს. ბენია რადგანაც ყველა შაგირდებზედ უფროსი იყო, მიტომ შაგირდების „ხალიფათ“ დანიშნეს. მაშინ თურმე მოწაფეებს დღეში

– 10 –

შვიდ ასოს აწერინებდნენ და ასწავლიდნენ. ანბანის სწავლების შემდეგ ათ მცნებას და ცხრა ნეტარებას ასწავლიდნენ. ბენიამ კითხვა და წერა მალე ისწავლა. კათალიკოზს დიდათ გაეხარდა. კათალიკოზი ჰფიქრობდა: ბენია ჭკვიანი კაცია, ამას რომ სიბრძნის კარი გაუხსნათ, მცირეთ პლატონი, არისტოტელი, სოგრატო და ასეთი ფილოსოფთა ნაშრომში გაიცნოს, მაშინ ეს მეტათ ჭკვიანი კაცი იქნებაო. წერ-აკითხვის შესწავლის შემდეგ ბენიას ათი მცნება წააკითხეს და ამის დახსომება სთხოვეს, მეოე პასუხი აღსნიოთ. ერთ დღეს ჰკითხეს ბენიას; – აბა, ბენია ათი მცნება წაიკითხე და ყველა მცნება აღსენი.

– დიახ ბატონო, ეხლავ, ყველას წავიკითხავ და დავხსნი. ბენიამ დაიწყო კითხვა. კითხვის შემდეგ აღსნა სათითაოდ ყველა მცნება. კათალიკოზს დიდათ ესიამოვნა. სწავლის შემდეგ ბენია შინ წავიდა. მეორე დღეს სკოლაში სიარული შესწყვიტა, მასწავლებელნი უცდიდნენ, მაგრამ ბენია აღარ გამოსჩნდა. კათალიკოზს მოახსენეს – ბენია აღარ დადია სკოლაშიო. კათალიკოზი წაბრძანდა მეფესთან და ამბავი მოახსენა. მეფემ ბენია იხმო. კათალიკოზმა უბრძანა ბენიას: – მე შენზე გაჯავრებული ვარ, სასწავლებლათ რატომ აღარ ღაიარები? – თქვენის მადლით მე ყველაფერი ვისწავლე და რაღაზე ვიარო. – ბიჭო ოცი წელიწადი სწავლობენ, გონებას ლალავენ სწავლით და ისინი ვერ ამთავრებენ სწავლას და შენ როგორ ისწავლე ორ თვეში? ჰკითხა კათალიკოზმა. – მე მღვდელთმთავარო, ყველაფერი ვისწავლე. რასაც სხვები ოც წელიწადს სწავლობენ, მე ორ თვეში ვისწავლე. მოგეხსენებათ, რაც კაცისთვის არის საჭირო, რაც გამოსადეგი, მე ის ვისწავლე, მეტი არც მე მინდა. – რა სწავლა არის ეგა? ჰკითხა მღვდელ-მთავარმა. – ეგ მღვდელთ-მთავარო ათი

– 11 –

მცნება გახლავთ. ამ ათ მცნებაში ყველაფერი ყოფილა, რასაც ამით ერთ კვირას ვისწავლი და ავხსნი, ის თუ გინდა ოც წელიწადს ისწავლე, წიგნები იკითხე, გონება დაღალე, მაგრამ რა გამოვა, არაფერი, წყალი ნაყე. ბოლოს მაინც იქ მოვა კაცი, რასაც ეს ათი მცნება გვასწავლის. ნეტა მე ეს აღვასრულო, რაც ამ ათის მცნებით ვისწავლე, სხვა სწავლა მე არ მინდა, არ ძალ-მიძს. ნეტა ეს დავიმარხო გულში და ყოველი მახსოვდეს, რომ ამ ათი მცნების წინაღმდეგ არა ვქმნარა. მე დარწმუნებული

ვარ, რომ თქვენის 20 წლის სწავლის შემდეგ იმაზე მიხვალთ, რაც მე ორ თვეს ვისწავლე. – ამ სიტყვების გათავების შემდეგ მღვდელ-მთავრს მუხლებს ეამბორა.

მღვდელთ-მთავარი გაჰკვირდა ბენიას ასეთი მოსაზრებისაგან და უთხრა: – იყავ მაგრე და აღასრულე ათი მცნება. მეფეს დიდათ ესიამოვნა ბენიას ასეთი მოსაზრება და ქალაქში განითესა ბენიას ჭკვიანური სიტყვები.

9

თეიმურაზ მეფეს ბენია ხშირად ეკამათებოდა: მეფეს არაფერს უმაღამდა, რასაც-კი რამეს გაიგებდა, მაშინათვე აუწყებდა, რომ ესა და ეს პირნი საქართველოს შესახებ ასე და ასე ფიქრობენო. ბენიამ ბევრჯერ შეაწუხა მეფე თეიმურაზი. – მეფეო თქვენ ვერ ექცევით გმირებრ, თქვენ ვერ ლაგმავთ დიდთა და ძლიერთა თავადთა. თუ მეფე ბრძანდები და სამეფო ხმალი გარტყიათ, მაშინ შენს სამეფოსთან რა სახელი და საქმე აქვს სხვა მეფეებს და მთავრებს.

– ვინ მეფეებს და მთავრებს? – მრისხანედ ჰკითხა თეიმურაზ მეფემ.

– ვინ, რა ვიცი, ვინ არ არის საქართველოს მეფე, ყველანი: სპარსი, თურქი, ოსი, ლეკი, მაგრამ ესენი არაფერი, ამაზე უარესი მტრები სხვები არიან.

– ვინ სხვები, სთქვი ჩქარა, შე სულის შემპილწაო! მრისხანედ უბრძანა მეფემ.

– 12 –

– ვინ? მეფეო, და თქვენი მონათესავენი, ხოლო არა მეფენი, მინამ ამათ ხელიდგან ძალას არ წათმევთ და თავზე მეხს არ დასცემთ, მინამ თქვენ მეფე არ იქნებით, არამედ უძღური ბატონი.

– ბენიავ, შენ გინდა რომ შფოთები ამატეხინო, წადი, გადი აქედამ, ჩემს მიწაზედ ფეხი აღარ დასდგა, მომშორდი თავიდამ შე საძაგელოვ, შე მეშფოთევ და დავიდარაბის მოყვარევ, შე მაზეზლარო, ავ-ენავ.

ბენია ჯავახელი კაცი იყო, ჭკვიანი, ბრძენი, როგორც მესხებს შეჰფერისთ. მეფის ბრძანების უმაღვე ეს გარეთ გამოსვლას მოემზადა, გამოსვლამდე მივიდა მეფესოთან, მუხლებზედ მოეხვია, დაჰკოცნა და ასე უთხრა:

– ძვირფასო მეფევ, ბატონო, გლახაკთა მწევ და ობოლთა მოყვარევ! მე გიახლებით, ამას შემდეგ ჩემს მიწა-წყალზე ვივლი, მაგრამ თქვენ-კი არ გეწყინოთ.

– არ მეწყინება, მიუგო მეფემ.

ბენია გამოვიდა და წავიდა ჯავახეთისაკენ. რავდენიმე დღის შემდეგ ჯავახეთიდან ბენია თბილისში ჩამოსულა, და თან მოიტანა ერთი ურემი მიწა, ეს მიწა თავის სახლის წინ აქა-იქ დაყარა და ზედ იწყო სიარული. მეფემ

ბენიას მოსვლის ანბავი შეიტყო, გაეხარდა, მალე დაიბარა და უთხრა:

– ბენია! ავი წაბრძანდი, რალათ მოხვედი, არ იქმნა, ვერ გასძელ უჩემოთ, ჩემ მიწაზედ კიდევ შემოდგი ფეხი.

– 13 –

– არა ბატონო, მე თქვენს მიწაზედ არ მიდგას ფეხი, გეფიცებით პატიოსნებას, რომ ჩემს მიწაზედ მიდგა ფეხი, გინდ დაიჯერე, გინდ არა.

– როგორ თუ შენს მიწაზედ, ეხლა რაზედ სდგებარ, შე უპურმარილოვ შენა, ჰკითხა მეფემ.

– ჩემს მიწაზედ, მიუგო ბენიამ.

– ეს შენი მიწა არის! ჰკითხა მეფემ გაცვებით.

– დიახ ჩემი გახლავსთ, მიუგო ბენიამ. მეფე გაკვირდა.

– მაშ მეფეს და ბატონს გაუმარჯოს.

– არა ბატონო, თქვენ გაგიმარჯოთ, რადგანაც გვირგვინოსანი მეფე თქვენა ბრძანდებით, მე ჩემის ქვეყნიდან ერთი ურემი მიწა მოვიტანე, ჩემს სახლში და ეზოში ყველგან ის მიწა მოვფინე და ჩექმებიშიაც ის მიწა ჩავიყარე ეხლა, მე ჩემს საკუთარს მიწაზე მიდგა ფეხი, ჭემმარიტს მოგახსენებთ,

მეფემ ბენიას ფეხსაცმელი გაახდევინა და დარწმუნდა, რომ ბენიას სიტყვა გამართლდა, რის გამოც ბევრი იცინეს.

3

მეფე თეიმურაზის დროს ქალაქის ხალხი, ვაჭრები ელოსნები და მუშები ძლიერ მცირე ხარჯს იხდიდნენ, ოჯახზე 30 კაპ. იყო და დუქანზე 70 კაპ. წელიწადში გადასახდელი. ერთს დღეს თბილისის ვაჭრები და ხელოსნები მოგროვდნენ და ურმებით გაემგზავრნენ კახეთისკენ. მიმავალი ურმები მეფემ დაინახა და საჩქაროთ ყულურჩები და ბენია გამოუყენა ცხენით, რომ ამათ უნდა შეეტყოთ, თუ ესენი სად მიდიოდნენ. მისვლისათნავე ჰკითხა ბენიამ.

– 14 –

– სად აზარგებულხართ და მიდიხართ კაცნო?

– კახეთში მივდივარო, – მიუგო ერთმა.

– ჩოდრობა ხომ არ გინდათ? – ჰკითხა ბენიამ.

– რა ვქნათ, მელიქი მოსვენებას აღარ გვამლევს, აქამდისინ მცირე ხარჯს ვამლევდით და ეხლა თოთხმეტი შაური გაგვიხადა, ლიტრა ერთ აბაზათ ხიზილალა გახდა, სამ შაურათ თევზი, კოდი პური აბაზი და ეხლა ორი აბაზია, ამდენ ხარჯსაც ზედ გვაწერენ, ჩვენ ველარ შევ-

ძლებით მის მიცემას, მივალთ იქით, საითაც იაფი იქნება ცხოვრება და ცოლშვილს შევინახავთ.

-მაშ კარგი, უკან დაბრუნდით, მე მეფეს ყველაფერს გავაკეთებინებ ისე, როგორც თქვენ გსურთ.

- აბა, ბენიავ, ვერ წამოვალთ, - მიუგო მოწინავე პირმა.

- უნდა წამოხვიდეთ, არ შეიძლება, გაჩერდით ყველანი.

- ვერა შენი ჭირიმე, - მიუგო კვალად მოწინავე პირმა.

- კარგი ერთი, მამაგიცხონდა, ჩარჩობას და ჩოდრობას ხომ არ დაიწყებთ, - მიუგო ბენიამ.

- ჩვენ არც ჩარჩობას დავიწყებთ და არც ჩოდრობას, - მიუგო მოწინავე პირმა.

- რასაკვირელია ჩოდრობა არის, მაშ რა გგონია, ისე იქცევით, რომ ჩემგან გვარად შენ ლამის ჩოდრის შვილი დაგერქვას.

მოწინავე პირი დასთანხმდა, აყრილი ხალხი მეფესთან წამოჰყვა. ბენიამ მეფეს ყველაფერი აუწყა. მეფემ მომჩივართ თხოვნა შეიწყნარა და ყველას თხოვნა დააკმაყოფილა. ბენიამ მელიქის დასჯა სთხოვა მეფეს. მეფემ მელიქი დაიბარა და დიდათ სტუქსა. ქალაქის ხალხი კმა-

- 15 -

ოფილი დარჩა, ყველა მეფეს და ბენიას ლოცავდა და-იმ კაცს-კი, რომელსაც ბენია დაექადა სახელის დარქმევას, მართლაც შემდეგ გვარათ ჩოდრიშვილი დაერქვა.

ზ

ერთი ქართველი კაცი დიდი შეძლების პატრონი ყოფილა, ბევრი ცხვარი და ძროხის ჯოგები ჰყოლია. თვით მეცხვარეთაც ნამყოფი და მასთან კარგათ ბებიობაც სცოდნია. ეს კაცი ერთ საღამოს სადღაც სტუმრათ ყოფილა მიწვეული; სადაც ეს იმყოფებოდა, იმავე უბანში ერთ ოჯახში იმ ღამეს მშობიარე ქალი ყოფილა და ამ ქალს განთავისუფლება ძლიერ გასჭირებია. ამის ამბავი მთელს უბანს სცოდნია. ერთს უთქვამს, რომ ამა-და-ამ სახლში ესა-და-ეს კაცი არის, იგი ჩინებულ მეცხვარეებთან ნამყოფია, წავიდეთ და იმას ვსთხოვოთ, რომ მოვიდეს და ბებიას მაინც ასწავლოს რამე საშუალებაო. ამ ამბის მოსმენის შემდეგ კაცი მალე გაუგზავნეს და იმ პირს სთხოვეს მონაწილეობის მიღება, მაგრამ მან უარი შემოუთვალა.

ამ დროს ბენიაც მშობიარე ქალის მახლობლად ყოფილა. ეს ამბავი ბენიამაც შეიტყო. იგი საჩქაროთ წავიდა იმ პირთან და უთხრა:

- შე კაი კაცო, რატომ არ მიდიხარ და არა შვე-

ლი იმ ქალსა, რას იბერები, ადე, წამოდი, ნუ იბერები
რა დროს გაბერვა არის, საწყალი ქალი ლამის მოკვდეს.

ბენიამ დაიყოლია ბებოების მცოდნე პირი და თან
წაიყვანა. ბენიამ იმდენჯერ ახსენა გზის გავლის დროს
რას იბერები, ნუ იბერები, რა დროს განაზება-გაბერვა
არის, რაის გამო იმ მცოდნე ქართველს კაცს შემდეგ

– 16 –

დროებში თვით ბენიასაგან ბერელაშვილი დაერქვა გვა-
რათ.

ბენია მეფეს ეახლა და მოახსენა:

– მეფეო, ბატონო, დილომში, ერთი კაცი გახლავსთ,
რომელმაც ექიმობა და ბებიაობა ჩინებული იცის.

– ვისგან შეუსწავლია, – ჰკითხა მეფემ.

– მეცხვარებისაგან, მეცხვარეთ ყოფილა ცხვრის და
ჯოგის პატრონებთან.

– ოჰ, შენმა მზემ, მითომ პატრებისაგან შეუს-
წავლია.

– პატარებისაგან-კი არა მეფეო და დიდებისაგან
შეუსწავლია, გეფიცები, რომ უცხოთ იცის ექიმობა და
ბებოობა.

ბენიამ მეფესთან მიიყვანა ბებოების მცოდნე კაცი.
მეფემ წყალობა მისცა.

ფ

თეიმურაზ მეფეს ერთ დროს მეტათ ჰკვიანი ბენია
ჰყოლია, აზიური ენების მცოდნე, ცოტა რუსულსაც ამ-
ტვრევდა: მეფის კარზე მოსული რუსთა სტუმრებს აღ-
ხენდა ხოლმე. მეფე ბენიას არას დროს არ იშორებდა
გვერდიდამ. თვით „მდივანხანშიაც“-კი თან ახლდა.

ბენია მეფის წინაშე ზოგიერთ საქმის გარჩევის დროს
მონაწილეობასაც იღებდა, მაგრამ ჩუმათ. ეს თავის აზრს
მეფეს განჩინების მიცემის ჩუმათ დროს წასჩურჩულებდა.
ერთ დღეს ქალაქ თბილისში, სამეფო პალატში, მეფე
თეიმურაზთან მოვიდნენ ორნი მოჩივარნი აზნაურშვილე-
ბი და მეფეს საჩივარი მოახსენეს.

ერთმა მოახსენა:

– 17 –

– ბატონო და მამაო მეფევ, გეფიცებით ქრისტეს,
რომ ის ადგილი ჩემია, რომელსაც ეს მე მედავება, უბ-
ალოთ მართმევს და მაწვალებს, მეც მაწუხებს და თქვენ-
ცა, რას მემართლება ბატონო მეფევ...

მერე მეორემ მოახსენა:

მე, ღმერთს გეფიცები, ბატონო მეფეო, რომ ეს
კაცი სტყუის, სულ ტყუილებს მოგახსენებთ, ის ადგი-

ლები ჩემს საკუთრებას შეადგენს, უბრალოდ მედავება, ჩემი დაჯაბნა უნდა მეფეო, სიონის მღვთისმშობელს გეფიცებით, რომ ჩემია ის ადგილები.

- ცხეთის დედა სვეტიცხოველს გეფიცებით მეფეო, რომ ის ადგილები ჩემია. ეს უბრალოდ დავას მიჩენს, - მი უფო მეორემ.

- თქვენი საქმის გარჩევა ბატონებო ერთობ ძნელია. ამას გვირგვინოსანი მევე ვერ გაარჩევს, აბა ბატონებო, მეფეს რათ აწუხებდით, რათ მოდით აქა, რაზედ მობობდით.

- რათა შენი ჭირიმე მაშ რა ვქნათ, ვის მივმართოთ, თუ არ მეფეს, - მიუგეს მომჩივრებმა.

- თქვენ საჩივლელი და მოსამართლი არა გქონიათ რა. თქვენ ორივენი მართლები ყოფილხართ, მეფეს რა ღათ აწუხებთ. ახლა თქვენში მეფემ რომელი გაამართლოს და რომელი გაამტყუნოს? ვითომც თქვენა ბრძანდებით გვირგვინოსანი მეფე და მე-კი მომჩივანი. თქვენ წინაშე ჩვენც დავიწყებთ დავასა და ფიცსა და თქვენ გავასამართლეთ.

- ჩვენ მაგას ვერ შევძლებთ, - მიუგო ერთმა.

-ოო, თუ კი ამას ვერ შესძლებთ და ერთს არ გაამართლებთ და მეორეს არ გაამტყუნებთ, რომ შიგ შეცდომა არ მოგივიდეს და ცოდვა არ დაიდოთ, მაშ გვირ-

- 18 -

გვინოსანმა, მირონ-ცხებულმა მეფემ როგორ გაარჩიოს თქვენი საქმეები; იქნება შეცდა და მართალი გაამტყუნა, მტყუანი-კი გაამართლა, მაშინ ხომ ამის გვირგვინს უნდა მოეცხოს თქვენი ცოდვები.

- მაშ რა ვქნათ? მოწიწებით დაეკითხნენ მეფეს. მეფემ ხმა არ გასცა. ამათი საჩივრისაგან დაფიქრებული იყო.

- მე გეტყვით, რაც უნდა ქნათ, თუ ბატონი მეფე ნებას მომცემს, რომ მოგახსენოთ.

- აბა, სთქვი, ბენია, - უბრძანა მეფემ.

- აი, მე რას მოგახსენებთ, ესენი ორივენი მართალნი ყოფილან. მოდით ბატონო და ეს მამული ორივეს გაუყოთ. ერთმა სთქვა:

- ძრიელ კარგი იქნება, აგრე გახლდეს. მეორემ დაიყვირა:

- რისთვის ბატონო, მეფევ, რისთვის უნდა გამიყონ ჩემი საკუთარი მამულები, რას მემართლებიან?!

- ოოო! აი, ეხლა მივხვდით ვინ ყოფილა თქვენში მართალი, ეხლა აღმოჩნდა ყველაფერი, - მიუგო ბენიამ. მეფე აღტაცებული დარჩა, საქმის გარჩევას შეუდგნენ და მტყუანი გამოტენეს.

ეს ამბები „დაბადების“ მიზამვით უნდა იყოს შენაცვლებული.

სპარსეთის ყეინმა საქართველოს კათალიკოზს კაცი გამოუგზავნა და ასე შემოუთვალა:

- მე ოცი ცოლი მყავს და არა მყოფნის, შენ არც ერთი და ჩემზე კარგათ კი ხარ. ერთი მითხარ, გეთაყვა,

- 19 -

თუ შენ როგორა სძლებ, რომ მეც ისე მოვიქცე. კაცები მოვიდნენ კათალიკოზთან და მოახსენეს:

ამ დროს კათალიკოზი სახლის სანათურთან იდგა, ხელში კრიალოსანი ეჭირა და თან ხელთნაწერ წიგნს ავლებდა თვალს. ამ დროს ბენიაც იქ გაჩნდა და ამან ყველაფერი ნახა, რაც უთხრეს ყეინისაგან შემოთვლილი. ბენიას ჯავრი მოუვიდა და კათალიკოზს მიმართა:

- მღვდელთ მთავარო! რა პასუხს მისცემთ?

- არ ვიცი, ჭეშმარიტათ, რა შეუთვალო იმ უძღებს.

- თქვენ ხმას ნუ გასცემთ, ესენი იდგნენ ასე, ნურც დაჯდომისთვის ეტყვიან რასმე, იდგნენ, იდგნენ ასე და ბოლოს უპასუხოთ წავიდნენ. ამ სიტყვის გათავების შემდეგ ბენია სახლში წავიდა, თათრები დარჩნენ და კათალიკოზის პასუხს ელოდნენ, მაგრამ კათალიკოზმა ხმა არ გასცა. მოციქულები ფეხზე დგომისაგან ბეზარს მოვიდნენ, დაილაღნენ, მოთმინებისაგან გამოვიდნენ და ჰკითხეს კათალიკოზს:

- მთელი დღეა აქა ვართ, ფეხზედ დგომით დავილაღენით და თქვენ პასუხი არ გვიბრძანეთ, რომ წავიდე და ჩვენს ყეინს მოვახსენოთ. კათალიკოზმა ხმა არ გასცა.

ესენი რომ დაილაღნენ, კათალიკოზს აღარა ჰკითხეს რა და თვით დასხდნენ სავარძელსა და ტახტზე; ამ დროს ბენიაც მოვიდა. თათრებმა კვალად განიმეორეს კითხვა. მაშინ ბენიამ უთხრა:

- კათალიკოზის პასუხი ის არის, რაც თქვენ აქ ნახეთ, წადით და ის აუწყეთ ყეინს, არ დაივიწყოთ კია. ამის მეტს სხვა პასუხს არ მოგცემთ.

თათრები წავიდნენ და ყეინს მოახსენეს ყოველიფერი. ყეინი გაჰკვირდა ამაზე და ვერა გაიგორა. მერე და-

- 20 -

იბარა ზოგიერთი ბრძენი კაცები და იმათ ჰკითხა ამის განმარტება. ბრძენი კაცები მიხვდნენ ბრძნულს დარიგებას და ყოველივე აუწყეს ყეინს, თან დასძინეს:

- ამის თქმელი კაცი ჭკვიანი უნდა იყოსო.

მეფე ერეკლეს ჩვეულებადა ჰქონდა რომ სადილზე ფლავს ბენია მიართმევდა. ერთხელ მეფემ დიდი სადილი გამართა, ბევრი სტუმრები მიიწვია, სხვა-და-სხვა საქმელე-ბის შემდეგ მეფეს ფლავი ბენიამ მიართვა. როცა მეფემ თავისი წილი გადილო, ბენიამ ჰკითხა:

- ვის მივართვა ფლავი, ბატონო მეფე?

- ჩემს ერთგულს მიართვიო და გაუშვირა ხელი თავის პირდაპირ მჯდომ ბარათაშვილზე, რომლის უკან ამ დროს მწევარ-მეძებარიც იდგა. ბენია წავიდა ბარათა-შვილისკენ და ფლავი უცებ ძაღლს-კი დაუდგა. მეფე დი-დათ გაწყრა და ბენიას დაუყვირა:

- ეგ რა ჰქენი შე საძაგელოვო! ბენია გაიქცა, მა-გრამ ჩქარა დაიჭირეს და მეფეს მოჰგვარეს. მეფემ გარ-დასწყვიტა მისი დასჯა, პატიობა აღარ შეიძლებაო. მი-იყვანეს მეფის წინ და საჩქაროთ კითხვა მისცეს:

- ეგ უზრდელობა რათა ჰქენიო, მაგგვარ საქმეში ხუმრობა ხომ არ გამოდგება?

- კი, ბატონო, მეფეო, მართალს ბრძანებთ, მაგრამ მეც მართალი ვარ.

- როგორ ხარ მართალი? სთქვი ჩქარა ბრძანა მეფემ.

- ასე ბატონო, თქვენ მიბრძანეთ, ჩემს ერთგულს მიართვიო და მეც თქვენ ერთგულს დაუდგი.

- მერე ეგ იყო ჩემი ერთგულთ, ვიზედაც მიგიითითე?

- 21 -

- ნებას მომცემთ ბატონო, რომ მოგახსენოთ?

- თქვი ჩქარა, - ბრძანა მეფემ.

- მაღალ ღმერთს გეფიცებით, რომ ის უფრო დი-დი ერთგულია თქვენი, ვინემც ზოგიერთნი პირნი აქ ბძა-ნებულნი.

- როგორ? - აღელვებით ჰკითხეს სხვებმა.

- ისე, რომ ეს მე უფრო ერთგულად მიმაჩნია მე-ფისა, ვინემც თქვენ. თქვენ დაღუპეთ საქართველო და თქვენვე დაღუპავთ მას. თქვენ რომ მეფისა და ქვეყნის ერთგულები იყვნეთ, მაშინ ხომ ქართველთა საქმეები ასე არ იქნებოდა დაქვეითებულნი? სჯობს ამაზე ლაპარაკს თავი დავანებოთ, თორემ მე თქვენ შესახებ ისეთ ამბებს და ცოდვებს გამოვაქვეყნებ, რომ მგონი მეფემ აღარც ერთი თქვენგანი თვალთ აღარ დაინახოს.

o

რალაც ბედზედ ბენია ერთხელ ლეკებს ტყეთ ჩა-უვარდათ. ბენია კარგა ხანს იყო იქ დაჭერილი. მეფე ერეკლემ ბევრჯერ ისურვა მისი დასხნა, მაგრამ ბელად-ნი არ ანთავისუფლებდნენ, რადგანაც ბენია დიდათ აცი-ნებდა და ართობდა მათ. ბენიას ძლიერ უნდოდა საქარ-

თველოში წამოსვლა, მაგრამ სიდგან რას გააწყობდა და მოახერხებდა.

ერთხელ ბელადის ერთ მშვენიერ ცოლთაგანს, რომელიც ბელადს უფრო უყვარდა, თვალები ასტკივდა, ასე რომ მალე სრულიად დაბრმავდა კიდეც. ბელადს ძრიელ სწყინდა თავის საყვარელის ცოლის დაბრმავება. ერთ დღეს ამან გამოაცხადა: ვინც ჩემს ცოლს მოარჩენს, იმას ამდენსა და ამდენს საჩუქარს მივცემო. ბენიამ ეს ანბავი შეიტყო და საჩქაროდ განუცხადა ბელადს:

– 22 –

– მე მოვარჩენ შენ ცოლს, ფიქრი ნუ გაქვს, მხოლოდ მაგის წამლის ბალახები აქ არ არის. ის ბალახები „გურჯის-ტანშია“ ე. ი. საქართველოში. თუ გამოშვებთ წავალ, მოვიტან იმ ბალახებს, გავაკეთებ წამლებს და მოვარჩენო.

– კარგიო, მაგრამ ჯერ ეს წამალი გააკეთე, რასაც აქ გააკეთებ და მერე წადიო.

– კარგიო! მიუგო ბენიამ, მოკრიფა აქა-იქ რაღაც ყვავილები, აადულა წყალში, წყალი გასწურა საცერში და ერთ ტასტში ჩაასხა, ერთს პატარა თასში კიდეც მარილწყალი გასხნა და უთხრა ბელადს – ესენი შვიდ დღეს ასე იწყოსო, რადგანაც შვიდჯერ შეულოცეო. მერვე დღეს ჯერ ეს პატარა თასის წყალი მოისვას თვალებზე, რომ გაახილოსო და მერე ეს მეორე წყალი ისოს, რომელიც ერთიანად მოარჩენსო. თვით-კი მეორე დღეს საქართველოში წამოვიდა. ამან რამდენიმე ლეკის ფალავანი კაცებიც წამოიყვანა. მოვიდა ბენია საქართველოში, რაღაც წამალი გააკეთა და ბელადს გაუგზავნა, თავათ-კი აღარ წავიდა. თან გამოყოლილი ფალავნები ბევრს ედავნენ, მაგრამ ბენია აღარ გაჰყვა. ასე ამ გვარად განთავისუფლდა ბენია. ამან ბევრი საიდულო ამბები უამბო მეფე ერეკლეს ლეკებისა და მათი ბელადების შესახებ, რაზედაც მეფე ერეკლემ დიდი მადლობა უბრძანა. ბელადის ცოლს ბენიას დარიგება უმეტ-ნაკლებოთ შეუსრულებია და მართლაც მორჩენილა!

ია

ერეკლე მეფეს სპარსეთის ყეინთან ომი მოუხდა. ომი ისეთი სასტიკი იყო, რომ ქალებიც-კი მონაწილეო-

– 23 –

ბას იღებდნენ; ვაშლოვნელი თამრო, წყნეთელი მაია, წაკველი თინა და სხვანი. თვით მეფე ერეკლეც იყო ომში და როგორც უბრალო მეომარი, ისე ომობდა. ბენიაც თან ახლდა, ესეც ვაჟკაცურადა ომობდა. ომში ორ-

სავ მხრით ხალხი დაიხოცა, ორთავ მხრივვე ტყვეები ჩა-
უვარდათ ერთმანეთსა. ბენია სპარსებს ჩაუვარდათ ტყვე-
თა. ყეინმა მალე შეიტყო, რომ ესა-და-ეს ტყვე ბენია
არისო. ამიტომ ბენიას სპარსეთში წაყვანა ბრძანა. სპარ-
სეთში ბენია ყეინის კარზე სცხოვრობდა, ყეინს ალხენ-
და. ბენიას გარდა სპარსეთში ქართველთაგან ბევრიც სხვანი
იყვნენ. ყველა ეს ტყვეები დიდს გაჭირებაში იყვნენ ჩა-
ვარდნილი, რადგანაც იგინი არ თათრდებოდნენ, უამი-
სოდ-კი ყეინი საცხოვრებელს არ აძლევდა. ბენიამ ბევრ-
ჯერ ასმინა ყეინს, რომ ესა-და-ეს ტყვეები შეიბრალე,
ნუ სტანჯავ, გაუშვი, შინ წავიდნენო. მაგრამ ყეინი არა
შვრებოდა, ეგენი უეჭველათ უნდა გავათათროვო. მცირე
ხნის შემდეგ ყეინმა გამოაცხადა: – მე, სახლში, ორი სა-
ოცარი დედალ-მამალი მაიმუნი მყავს და ვინც ამ მაიმუ-
ნებს ლაპარაკს ასწავლის, იმას მე ამდენ და ამდენ საჩუ-
ქარს მივსცემო. ეს ამბავი ყველგან ისმოდა, მაგრამ მაი-
მუნების ენის მასწავლებლნი-კი არავინ გამოდიოდა. ერთ
დღეს ბენია წავიდა ქართველ ტყვეებთან და უთხრა:

– ახლაკი იმედი იქონიეთ, რომ თქვენ საქართველოს
ნახავთ, თქვენ ნათესავებთან და მეფესთან დაბრუნდებით.

– როგორ! – ჰკითხეს გახარებულთ ქართველებმა.

– ყაინი ასე-და-ასე აცხადებს, ვინც ჩემს წყვილ დე-
დალ-მამალ მაიმუნებს ლაპარაკს ასწავლის, მე იმას ამ-
დენ-და-ამდენ საჩუქარს მივცემო. აი, ეს რამდენიმე ხანია
რაც ამ ამბავს აცხადებენ, მაგრამ ლაპარაკის მასწავლე-
ბელი არავინ ჩნდება.

– 24 –

– მერე ჩვენ რა? – ჰკითხეს ქართველთ ტყვეებმა.

– თქვენ ისა, რომ ეხლა მე მიინდა განუცხადო ყე-
ინს, რომ მე ვასწავლი იმ მაიმუნებს ლაპარაკს შვიდის
წლის განმავლობაში, თუ ის თქვენ განგათავისუფლებთ.

– რას ამბობ, ბენია, მაიმუნებს ლაპარაკს როგორ
ასწავლი, ტყუილად მოჰკიდებ ხელსა და მერე თავს მო-
აჭრევენებ.

– მაგის ფიქრი ნუ გაქვსთ თქვენ, ეგ ბენიამ იცის.

– აბა ვნახოთ! – მიუგეს გახარებულმა ქართველთ
ტყვეებმა. – შენ თუ ჩვენ მეფეს და საქართველოს გვიჩვენ-
ებ, მაშინ ფეხზე საკოცნელი გაგვიხდები.

– ფიქრი ნუ გაქვთ, შვიდის წლის განმავლობაში
ან მე მოვკვდები, ან ყაინი და ან მაიმუნები დაიხოცე-
ბიან, ან მე დავხოცავ, – მიუგო ბენიამ. ქართველთ ძლიერ
გაეხარდათ. ბენია წავიდა ყაინის წინაშე და მოახსენა:

– დიდებულო მზე და მთვარე, მე შევასწავლი თქვენს
დედალ-მამალ მაიმუნებს ლაპარაკს, თუ ქვენ ამა-და-ამ
ტყვეებს განათავისუფლებთ.

– რამდენ ხანში ასწავლი, გიაურო?

– შვიდის წლის განმავლობაში, – მიუგო ბენიამ.

- რომ ვერ ასწავლო? - ჰკითხა ყაინმა.
- მაშინ ჩემი თავი ჩემს ტანზე აღარ იყოს, - მიუგო ბენიამ.
- კარგი, აბა ეცადე გიაურო, რომ შენი თავი მოსაჭრელი არ გახდეს და ჩვენი ხმალი და ხელები არ წაიმურტლოს.
- მაგისი ფიქრი ნუ გაქვთ, მე უნდა გავთათრდე.
- აბა ამის შემდეგ უფრო ხშირად დაგიძახებთ გიაურს, - მიუგო ყაინმა და ბენიას თხოვნით ქართველთ ტყვეებიც მართლა გაანთავისუფლა, ნება დართო საქარ-

- 25 -

თველოში დაბრუნებულიყვნენ. ყველა ტყვეებით დიდათ გაუხარდათ. იგინი მალე ჩამოვიდნენ საქართველოში. მეფე ერეკლეს მათ ყოვლისფერი უამბეს. ყველას გაუკვირდათ ბენიას მოხერხება. რამდენიმე დღის შემდეგ ბენიას მაიმუნები ჩააბარეს სასწავლებლად და ამას მიუჩინეს ერთი დიდი მშვენიერი ბალი. იქ დაიწყო ბენიამ მაიმუნების სწავლება და მითომ წურთვნა.

მთელ სპარსეთში ხმა გავარდა, რომ გურჯი ბენია ყეინის მაიმუნებს ლაპარაკს ასწავლისო. შეიხულ ისლამს, მუბთებს, ახუნდებს, მოლა ყადებს და დიდრონ სასულიერო პირებს შეშურდათ, რომ ჩვენში არავინ გამოჩნდა მაგის მცოდნე და ვიღაც გიაური ქართველი-კი აღმოჩნდაო. ის უეჭველად უნდა გავათათროთ, უამისობა არ შეიძლება, ამისთანა კაცი არ შეიძლება, რომ გიაური გურჯათ დარჩესო.

მალე ესენი წავიდნენ ყაენთან და სთხოვეს, რომ გიაური გურჯი ბენია გაათათრეთო, თორემ ჩვენთვის სირცხვილია, რომ ეგ აქ გურჯათ იყოსო. ყეენმა პირობა მისცა, რომ იმედი გქონდესთო. იმან პირობა მომცა, რომ გავთათრდებიო. აი ეხლავე მოვიხმობ თქვენს წინაშე, ვეტყვი გათათრებას და თქვენვე გადმოგცემთ, რომ გაათათროთ. ბენია მალე მიიყვანეს ყეინის წინაშე. ყეინმა გათათრება უთხრა.

- არ შემიძლიან, რათ გავთათრდები, რა ძალა მადგა, არ მინდა, - მიუგო ბენიამ. ყეენი სახტად დარჩა!
- შენ აკი დამპირდი გავთათრდებიო.
- მართალია, მაგრამ ეხლა გადავიფიქრე, აღარ მინდა, - მიუგო ბენიამ.
- საჩუქარს მოგცემ, - მიუგო ყაინმა. ბენია ჩაფიქრდა და მერე უთხრა: - რას მიბოძებთ?

- 26 -

- რაც გინდა, რასაც ითხოვ, თუნდ ტყვეთ განთავისუფლებას, რომ თავიანთ ქვეყანაში წავიდნენ.
- კეთილი. ბენია საჩქაროდ წავიდა ტყვეებთან და

გამოუცხადა განთავისუფლება.

ქართველთ ტყვეები მალე საქართველოში წამოვიდნენ, მეფე ერეკლესთან მოვიდნენ და ბენიას ყოველნაირი გაიძვერობა უამბეს, თუ ეს უბრალო ქართველთ მასხარა კაცი როგორ თავის ნებაზე ათამაშებს სპარსეთის მეფეს, სპარსეთის მზესა და მთვარეს, იმ ყეინს, რომლის მონების და ხმლის ქვეშაც განისვენებდა მთელ სპარსეთი. თავრიზში ხმა გავარდა, რომ ყაინს გურჯი ბენია უნდა გაათათრდესო. დანიშნულ დღეს მოლა-ხოჯებმა ბენია მეჩეთში წაიყვანეს და გაათათრეს. შემდეგ დაბრუნდა სახლში და ყეინს გამოეცხადა.

- დიდებულო მზე და მთვარევ, მე გახლდით მეჩითში, ეხლა რაღას მიბრძანებთ?

- ეხლა აღარაფერს, შენ ეხლა თათარი ხარ, - მიუგო ყაინმა.

- თქვენმა მზემ, რომ მე არ ვიცოდი, თუ ასე უბრალოა და ამაზე იყო დამოკიდებული თქვენი თათრობა. თორემ მე აქნობამდისაც მივიღებდი თათრობას, - მიუგო ბენიამ. ყაინს გაეცინა.

იბ

ერთს დღეს ბენია თავრიზიდან საცალა წავიდა. ცხენზედ უკულმა შეჯდა და ისე გაემგზავრა ქალაქის დიდს ქუჩაზედ. ეს საქციელი ბევრს სჯულის თავკაცებს ეწყინათ, ყეინს მასხარათ იგდებსო. დაიჭირეს ბენია და ყეინს ისე ცხენზედ უკულმა მჯდარი მიჰგვარეს და ამბავი აუწყეს.

- 27 -

- ცხენზედ უკულმა რათ შეჯექიო? - ჰკითხა ყეინმა.

- მიტომ მზისა და მთვარის მგზავსო ბატონო, რომ მე თქვენ ისე მიყვარხართ, ისე პატივსა გცემთ, რომ ჩემს სხვაგან წასვლის დროსაც კი თქვენ ზურგი ვერ შეგაქციეთ, ამას მე თქვენ ვერ გაკადრებდით. უკულმა იმიტომ შევჯექი ცხენზედა, რომ ვიდრე ჩემს თვალთ წინ დაილეოდა თქვენი სასახლის სურათი, მანამდის მაინც მეცქირა თქვენის ძვირფასო სასახლისთვის და მით მენეტარებინა თავი. ამ უბეურებმა-კი ვერა გაიგესრა. ყაენს ჩაეცინა და ბენია კანვე დაბრუნდა.

იგ

ერთხელ ყეინმა ჰკითხა ბენიასა:

- ბენია, შენ რა გვარი ხარ?

- მე, უგვარო გახლავარ.

- როგორ? - ჰკითხა ყეინმა.

- ისე რომ მამა არა მყოლია, გვარი საიდან მექნება?

- მაშ საიდან შეიქენი? - ჰკითხა ყეინმა.

- ისე, რაღაცა უკაცოდ ჩავსახებივარ დედაჩემს მუცელში. ყაენმა ისურვა ამის დედის ნახვა და შეეხვეწა ბენიას, ოღონდ დედა შენი მაჩვენე და რაც გინდა მოგცემო, გაგანთავისუფლებო, ბევრს თვალ-მარგალიტს გაჩუქებ და დედაშენსაც წმინდანით შევინახავთო. მალე დიდის საჩუქრებით ბენია საქართველოში წამოვიდა; მოვიდა თუ არა საქართველოში, მეფე ერეკლეს გამოეცხადა და ბევრი საოცარი ამბები უამბო. მეფემ ბევრი იცინა და ისიამოვნა; მერე ერთი ბერი დედაკაცი მოძებნეს და ბენიას სპარსეთში გააყოლეს. ბენიამ ეს დედაკაცი

- 28 -

თან წაიყვანა. ყაენის პირობა მიტომ შეასრულა, რომ ამას იქით უფრო დიდი ნდობა მოეპოვებინა. ეს ბერი და ლატაკი დედაკაცი დედათ გაიხადა, შემდეგ გაბედნიერდა.

იდ

მეფე ერეკლეს სახლის წინ მშვენიერი ქუჩა ყოფილა. ქუჩის ორსავე მხარეს სხვა-და-სხვა ხეები იყო დარგული. თბილისის მოქალაქენი ხშირად გამოდიოდნენ ხოლმე ამ ქუჩაზე და სეირნობით დროს ატარებდნენ. ერთხელ, შემოდგომის სადამოს, როცა სიცივე საკმარისად იყო, ამ ქუჩაზე სეირნობდნენ მრავალი თავადნი და მოქალაქენი; ამათში ერია ერეკლეს ბენიაც. დაბინდა და სიცივემ უმატა. ხალხმა შინისკენ წასვლა დაიწყო. ბენიას მეზობლებიც გაემგზავრნენ წასასვლელად. ბენიამ ჰკითხა:

- რას მიეჩქარებით სახლში, სახლები ხომ არსად გაგექცევით?

- ძალიან ცივა, ჩვენ აქ დგომა არ შეგვიძლიან, - მიუგეს მოქალაქეებმა.

- რას ლაპარაკობთ, სად არის სიცივე. გინდათ მთელ ღამეს კარში გავატარებ ტიტველა, - მიუგო ბენიამ.

- ძალიან კარგი, აბა ერთი გაატარე და მაგალითი გვაჩვენე?

- მერე, სანამლეო რა იყოს, რას მიბოძებთ, - ჰკითხა ბენიამ. ამათ მალე სანამლეო დასდეს და მორიგდნენ. ბენიამ მთელი ღამე კარში გაატარა პერანგის და მისი ამხანაგის ამარა. მეორე დღეს ბენიამ მოქალაქეებს ნიძლავის აღსრულება სთხოვა. მენამლევეთ გაუკვირდათ და ჰკითხეს.

- 29 -

- შენ, ბენია ღმერთი თუ გწამს, სწორეთა სთქვი, თუ როგორ გაატარე ღამე? ალბათ ცეცხლი გქონდა

სადმე და ზედ თბებოდი.

- ღმერთი, რჯული, რომ ცეცხლი თვალით არ და-
მინახამს, - მიუგო ბენიამ.

მენამლავეები ჩააცივდნენ, არ ეშვებოდნენ და გა-
მოკითხავდნენ ეჭვით, რომ უეჭველათ ცეცხლი გქონდა
და მაზედ გამთბარხარო.

- ღმერთი, რჯული, რომ ცეცხლის ალი ჩემს ახ-
ლოსაც არ მოსულა, მე დავინახე მხოლოდ რომ კუკი-
ისაკენ ერთი სახლის ბუხრიდგან ალი ამოდიოდა.

- ოჰ, მამ მაზე გამთბარხარ, მიუგეს მოქალაქეთა.
ბენიამ შეჰფიცა.

- რას ამბობთ, საიდან სად შამემლო გათბობა, ეგ რა
სათქმელია.

- არა უეჭველად ასე გიქნია, - მიუგეს მოქალაქეთა.

- გაგონილა ეს? მართალი გითხარით არა გჯერათ, ტყუილს
რას დაიჯერებთ.

ბენიამ ვერავინ დაარწმუნა და ამიტომ გულ-ნატკე-
ნი გაშორდა მათ.

გავიდა რამოდენიმე ხანი და ბენიამ მეჯლიში გამარ-
თა, მიიპატიჟა მენამლავენი თავად-აზნაური და მოქალა-
ქენი, რომელთაც ვერაფერი დააჯერა. სამეჯლიშო სტუმ-
რები ერთ დარბაზში იყვნენ შეკრებილნი და დროს ატა-
რებდნენ. ბენიამ სტუმრებს სთხოვა:

- ბატონებო, თქვენ წინაშე ბოდიშს მოვიხდი, რომ
მე სამზარეულოში უნდა ვიქმნე მზარეულებთან, რომ კარ-
გათ შეაზავონ საჭმელები და ნუ დამემდურებით, მაპა-
ტიეთ. სტუმართ ნება დართეს. ბენია გავიდა სამზარეუ-
ლოში. მოვიდა სადილობის დროც. ყველანი სადილს

- 30 -

უცდიდნენ. ბენიამ გაშალა კარგი სუფრა, ზედ მშვენიერი
ჭურჭელიც დააწყო, კარგი თასები და ჯამ-ჭურჭელი,
თითონ-კი ისევ გავიდა სამზარეულოში. დღე გადიწურა,
ბენია-კი არსად სჩანდა. მოთმინებიდგან გამოსულნი სტუ-
მრები სამზარეულოსაკენ გაემართნენ ბენიას სანახავათ.
ბენია იქ არ დაჰხვდათ, ცარიელ ქვაბებს ციცხვს ავლებ-
და და გარს უვლიდა. ხალხმა ჰკითხა - ბენია რას შვრე-
ბი მაგას, რად გვამშვევ?

- რას ვშვრები, ვერ უყურებთ ქვაბებს ურევ, აზა
თუ კაცები ხართ გაძეხით ამ ქვაბების შორიდგან მზე-
რით? სტუმრები განცვიფრებულნი დარჩნენ, ბენიას აღა-
რა უთხრესრა და შერცხვენილნი და მშვირები დაბრუნ-
დნენ. მეორე დღეს ეს ამბავი ერეკლე მეფეს მოახსენეს.
მეფემ თურმე ბევრი იცინა.

იე

ბენიამ მთელ საქართველოში სახელი განითქვა, თვით

შორეულ სპარსეთშიაც. ყეინს ბენიას შნო და ოსტატობა მოახსენეს. ყეინმა ბევრჯერ ისურვა ბენიას ნახვა და მასთან საუბარი, მაგრამ ვერ იქმნა, ყეინს მალე ვერ ეღირსა ბენიას ნახვა. უკანასკნელ ხანებში, რაღაც სამეფო საქმეების გამო სპარსეთში ვინმე ერთგული პირი ყეინთან მოციქულად უნდა გაეგზავნათ. სამეფო სახლში დიდებულთ კრება და თათბირი მოხდა, თუ ყეინთან ვინ გავგზავნოთო. ყველამ ბენიას გაგზავნა არჩიეს.

გადასწყვიტეს, რომ ბენია გავგზავნოთ. დიდებულთა წადილი მეფეს მოეწონა და მეორე დღეს ბენიას გამოეცხადა, რომ შენ სპარსეთში შაჰის წინაშე მოციქულად უნდა წახვიდეთო.

– 31 –

– მეტი რა გზა მაქვს, გაიხლებით, რადგანაც ჩვენ მეფე ბატონს უნებებია, – სთქვა ბენიამ. რამოდენიმე ხნის შემდეგ ბენია სპარსეთში წავიდა და ეღირსა შაჰის ხილვას. კარის კაცებს მოახსენა, რომ მშვენიერის საქართველოს მეფის კაცი გახლავთ და თქვენ ნახვას ნდომულობსთქო.

– კარის კაცთა ახედეს, დახედეს, ერთის მხრით გაცინათ კიდევ, მაგრამ მაინც წავიდნენ და მოახსენეს ყაენს.

– შაჰის ფეხთა წინაშე მშვენიერის გურჯისტანის კაცი მოსულა და თქვენის დიდებულების ნახვას ნატრულობს. შაჰის დიდათ გაეხარდა და ბრძანა:

– მობრძანდეს. მსახურნი გამოვიდნენ და ბენია შაჰს წარუდგინეს. ბენიამ ბატონ-ყმური სალამი მისცა. შაჰმა რომ დაინახა ბენია, იგი სახტათ დარჩა! აღარ იცოდა, რა ექმნა, ბოლოს ჰკითხა:

– თქვენა ბრძანდებით მშვენიერი საქართველოს მეფის კაცი ჩემთან გამოგზავნილი?

– დიახ, მეგახლავართ, – მიუგო ბენიამ.

შაჰმა განცვიფრებით უთხრა:

– ეგ კარგი, მაგრამ ნუ თუ საქართველოს მშვენიერთ შვილებთ შორის შენზე უკეთესი ვეღარ იშოვნეს, რომ შენ ამოგიჩიეს.

– დიახ, თქვენო დიდებულებავ, მშვენიერ საქართველოს ბევრი შესანიშნავნი შვილები ჰყავს, მათში ბევრნი უმშვენიერესნიც არიან, მაგრამ ბევრის რჩევის შემდეგ ის უმშვენიერესნი იქ გაგზავნეს, სადაც საჭირონი იყვნენ, მე-კი თქვენთან გამომგზავნეს.

შაჰს ამ სიტყვაზე დიდათ გაეცინა და აღერსიანად დაუწყო ლაპარაკი. თვით ბენია მართლაც საოცარი

– 32 –

შეხედულობის ყოფილა: ტანით მაღალთ, მეტათ წვრილი,

გრძელი სახის მქონი, ქოსა, მაგრამ გრძელ უღვაშა, წინ ცოტა წვერი; მთელი სახე და ხელები ინით შეღებილი და ტანზე სპარსული ყაბა წამოსხმული, ერთი სიტყვით მეტათ საოხუნჯო შესახედაობისა ყოფილა. ბენიამ აცნობა შაჰის: რომ მე ბენია გახლავართ. შაჰის დიდათ ესიამოვნა, ბენია დიდხანს აღარ გამოუშვეს საქართველოში.

ივ

მეფე ერეკლეს დროს თბილისში ბევრი მდიდარი კაცები ცხოვრობდნენ, ოქრო-ვერცხლი ყუთებით ჰქონდათ შენახული. ამ მდიდრებმა ეს ოქროები აღა-მაჰმადხნის წინეთ მიწაში აქა-იქ ჩაფლეს. ომის შემდეგ ქალაქი მოშენდა, მდიდრებმა ოქრო-ვერცხლის ყუთები ამოიღეს და წარმოება დაიწყეს. ამ დროს თბილისის ღარიბებმა მეფეს თხოვნა მისცეს, დახმარება მოგვეცით, რომ დაქცეული სახლ-კარი გავაკეთოთო. მეფემ დახმარება მისცა, მაგრამ ყველას ვერ გახვდა, ვერაფერი მიიღეს. ამას ბენია კარგათ მზერდა. ერთს დღეს ბენიამ მოახსენა მეფე ერეკლეს: – ბატონო, მეფეო, თქვენი მოწყალება ყველაზე უხვი გახლავთ, ბევრმა მიიღო თქვენი უხვი წყალობა, ბევრიც დარჩა ისე უმოწყალოთ, ამათაც უნდა მისცეთ რამე.

– რა ვქნა შვილო, რაც შემემლო მივეცი, სხვებ-საც მერე მივცემ.

– თქვენ რაზე სწუხდებით მეფეო? – მიუგო ბენიამ.

– მაშ სხვა ვინ შეწუხდება?

– თბილისში ბევრი მდიდარი კაცები არიან, ბევრს ბევრი ოქრო-ვერცხლიცა აქვს, დაიბარეთ, იგინი და უბრ-

– 33 –

ძანეთ, რომ მდიდრებიც დაეხმარნენ იმ ღარიბებს თიანთ ოქრო-ვერცხლიდამ. მეფე ერეკლეს ბენიას რჩევა მოეწონა და ერთ დღეს დაიბარა მთელი ქალაქის მდიდარი თავადიშვილები, აზნაურები, მოქალაქეები და გამოუცხადა ყოველივე.

– ცოტ-ცოტა დაეხმარეთ ღარიბ ხალხს თქვენის ოქრო-ვერცხლიდამაო. ორმა ძუნწმა მიუგეს: ოქრო-ვერცხლები სტამბოლში, თეირანში და თავრიზში ბევრიაო, ჩვენ ვინ მოგვცაო:

– მეც ეგრე მგონია, მიუგო მეფემ. ამ დროს ბენიაც იქ იყო და ამათ საუბარს უმზერდა. ეს საჩქაროთ აიქცა ერთის ძუნწის სახლში. ამ ძუნწს და მის მეუღლესაც კარგათ იცნობდა. მეუღლე რაღაც მანქანებით აცდინა, აიკიდა ფულის სკივრი და წაიღო მეფის სახლში. მერე გაიქცა მეორე ძუნწის სახლში, იქიდანაც რაღაცა მანქანებით მოიტანა ოქრო-ვერცხლის ყუთი. ბენია შევიდა მეფის კრებულის წინაშე და მოახსენა კრებას და

პირებს, ვინცა სთქვეს, რომ ოქრო-ვერცხლი სტამბოლში, თეირანში და თავრიზშიაო.

- თქვენ, ბატონებო, უარს რათ ამბობთ, შორს რათ მისდინართ, ან თქვენ ოქრო-ვერცხლს შორს რათა გზავნით, სწორეთა სთქვათ? - მდიდრები ფიცსს მოჰყვენენ. ბენიამ მიუგო.

- არა, ბატონებო, არა, აქ არი, აქა, თქვენთან, ახლო და გაიმეტეთ ოქრო-ვერცხლი ღარიბებისათვის. სტამბოლს, თეირანს და თავრიზს ოქრო-ვერცხლი ჩვენი არ არის, ჩვენი ის არის - რაც აქა გვაქვს.

- არა, ვინ მომცა, ვინ მომაქვავა, - სთქვა ერთმა.

- აი, აქა გაქვთ, აქ არის, ახლოს თქვენზე, ეხლავ ნახავთ. სტამბოლში, თეირანში და თავრიზში ნუ

- 34 -

გზავნით, შორს ნუ მიხვალთ. ბენიამ შემოიტანა საჩქაროთ ოქროთი სავსე სკივრები და დაუყარა წინ. დიდათ შერცხვათ ჩვენ ძუნწებს. ერთმა თავადის შვილმა სთქვა:

- მეფევ, თქვენი ჭირის სანაცვალო იყოს: დაურიგეთ, მოახსენა. სხვა მდიდართაც თანხმობა გამოაცხადეს, რომ ჩვენც ასე ვიზამთო. აღთქმის შემდეგ ბენიამ ლაპარაკი დაიწყო და ყველა შეარცხვინა ტყუილის ლაპარაკისთვის.

იზ

სამშვილდის მცხოვრებთ მეფე ერეკლესთან თავიანთ მოურავზე იჩივლეს. მეფემ მცხოვრებთ საჩივარს ყურადღება მიაქცია და დროებით საქმის მმართველთა ბენია დანიშნა. ბენია მალე წავიდა სამშვილდეს და დაიარა სოფლები, გაიცნო ხალხი, გაიგო მათი ავი და კარგი და მერე სოფ. ბოგვში დაბინავდა. აქ დაიწყო საქმის მართვა და გამგეობა. მოძივრები ვინც უნდა ყოფილიყოს და რაგინდ და რა დამნაშავე, ყველას ამართლებდა, არავის არ ამტყუნებდა. ერთმა კაცმა ბენიას შენიშნა ესა და ამაზე დაეკითხა:

- ბენია, ეს როგორ შეიძლება, რომ შენ ყველა მოძივარს ბრალიანს და უბრალოს ამართლებ, შენთან რაღად მოვლენ საჩივლელად, რომ ერთიც მართალი იყოს და მეორეც. ცხადი საქმეა, რომ ორში ერთი უნდა იყოს დამნაშავე, ერთი-კი მართალი, შენ-კი ყველას ამართლებ.

- დიახ, ეგრე გახლავთ ჩემო ძმობილო, მაგრამ მე ასე ვარჩევ, მიტომ, რომ მაგვარ სამართლით უფრო მეტ სიკეთეს დავეთეს. მე მსურს, რომ ხალხში ძმობა, სიყვარული და მშვიდობა იყოს. მე ასე მიტომ ვასამართლებ

- 35 -

ხალხს, რადგანაც მათ იმავე დროს ერთმანეთსაც ვარი-
გებ. ერთი რომ გავამართლო, მაშინ უნდა მეორე გავა-
მტყუნო. აბა იფიქრე ახლა, თუ ასეთი გასამართლების
შემდეგ უფრო შეურიგდებიან ერთმანეთს თუ მას შემდეგ,
როცა ორივეს გავამართლებ და თან მორიგებას დაუდებ
წინ? . . რათ მოვიმდურო ან ერთი და ან მეორე.

ასეთი ოსტატობით ბენიამ მართლაც ბევრი მტრო-
ბა და შური მოსპო ხალხში, ყველა მტრები ამან დაამე-
გობრა ერთმანეთ შორის ასეთი მოსამართლობის მოხერ-
ხებით. ბენიამ მეფესაც მოახსენა. მეფეც დარწმუნდა მის
სარგებლობაზედ, რადგანაც ეს საქმიანაც ნახა მან. მას
შემდეგ შემოიღეს თურმე ჩვენში ბენიას სამართლის ძა-
ხილი: – „რომ ბენიას სამართალსა ჰგავსო“.

იჭ

მეფე ერეკლის დროს თბილისში ფულის ბანკი ნა-
ზარ-ბეგის შვილსა ჰქონდა. იგივე ზარაფიც იყო თურ-
მე! ერთ დღეს ნაზარ-ბეგის შვილმა ისტუმრა ბენია. ბე-
ნია წავიდა მასთან. სადილის დროს ნაზარ-ბეგის შვილს
ერთი მეგობარი მოუვიდა და მოწყალება სთხოვა:

– ნაზარ-ბეგის შვილო, მიწყალობე რამე, გაჭირვე-
ბული ვარ. ნაზარ ბეგის შვილმა ორი შაური აჩუქა თურ-
მე. მთხოვნელს ეწყინა და უთხრა:

– ორი შაური, როგორ მკადრე, ან შენ თავს რათ
იკადრე? ან მე რომ ეს მცოდნოდა – შენს სახლში ფეხს
არ შემოვდგამდი. ბენიამ ეს ყველაფერი ნახა, გაჰკვირდა
და მთხოვნელს უთხრა:

– შენ, ძმობილო, დიდი უმართებულობა ჩაიდინე,
ამის მოწყალება შენ თუ უჯეროთ დაინახე, შენ უფრო

– 36 –

უჯეროთ მოიქეცი. შენ უნდა აგელო ის, რაც მოგცა,
ხმა არ უნდა ამოგელო და შენთვის წასულიყავ.

მან გიწყალობა ის რაც შეეძლო და შენ-კი ის
წყალობა დაჰგმე! მეც უნდა მომეცა რამე, მაგრამ მაგ
სიტყვის შემდეგ ველარ გაგიბედე, ვაი თუ მეც რამეს
მეტყოდო.

– შენ არაფერს გეტყვი, მაგას კი მიტომ, რომ
ძველი სოვდაგარია, ჩემი ნამეგობრალი და შენ-კი დი-
დი შეძლება არა გაქვს, არც მე დაგემდურები.

ბენიამ ამოიღო ქისა, ერთი ფული აჩუქა, თან და-
უმატა.

– გაგონილა ასეთი მოწყალების გაღება, რომ მო-
წყალების გამღები თან ბოდიშს იხდიდეს, ხომ არ გეწყ-
ინაო. რაც შეეხება იმას, ძმობილო, რომ ნაზარ ბეგი-
შვილი ნამეგობრალია და მე არა მდიდარი, ესეც ვერა-
ფერი საბუთია. მაგას ბევრი ნამეგობრალი და ნაცნობი

ღარიბი კაცები ჰყავს და თავის შეძლება რომ დაანაწი-
ლოს და ორ-ორი შაური ყველას დაურიგოს, მაშინ ორი
შაური-კი არა, თითო ბისტიც არავის ერგება. ეს ამბავი
თურმე მეფე ერეკლეს უამბო ბენიამ და თან დასძინა:

- რამდენი ეხლა შენ გეყოლება მეფეო ასეთი
მთხოვნელთაგანნი, რომელნიც მოწყალებას ცოტათ მიიღე-
ბენ და არ იკმარებენ, მაგრამ ამაზე ნუ დაღონდები.
კაცი, რომელიც ითხოვს რამეს, იმას რავდენიც უნდა ბევ-
რი მისცე - ის მაინც იმას არ იკმარებს. ასეა კაცის ხასია-
თი. მეფეს ძლიერ მოეწონა ბენიას მოსაზრება.

ით

მეფე ერეკლეს ერთი მოქალაქე ეახლა და მოახსენა:

- 37 -

- დიდებულო ბატონო, ერთი სათხოვარი საქმე
მაქვს და მოწყალება მიყავი, უარს ნუ მეტყვი.

- რა გინდა შვილო და ძმაო? - ჰკითხა მეფემ.

- მე მინდა შენი ჭირიმე, რომ ესა-და-ეს ალაგი მა-
ჩუქო, დაუსახელა ის ალაგი, რომელსაც სთხოვდა. მეფემ
მოისმინა და პასუხად ვერაფერი უთხრა. დაფიქრდა, ამ
დროს ბენიაც იქ იდგა. ბენიამ მეფეს აღარ დააცალა და
მიუგო მოქალაქეს:

- ძმობილო, იმ ალაგს ტყუილად თხოულობ, იმას
დიდი პატრონი ჰყავს.

მეფე თუმცა დაფიქრებული იყო მოქალაქის თხოვ-
ნაზე, მაგრამ ბენიას სიტყვა გაიგონა და ეს ერთობ მოე-
წონა. მეფემაც ისევე უთხრა:

- შვილო, იმ ალაგს დიდი პატრონი ჰყავს, ვერ
მოგცემ, სხვა ითხოვე.

- მოწყალეო მეფევ, ის ადგილებია ჩემთვის საჭი-
რო, თორემ სხვას ვითხოვდი. იქ ბალი მინდა გავაშენო,
ბოსტნები და სახლს დავდგამ. მეფემ მაინც უარი უთხ-
რა. მოქალაქე შინ დაბრუნდა დაღონებული.

მაშინდელ თბილისის მელიქთან წავიდა და შეს-
ჩივლა:

- მეფე ერეკლეს ესა-და-ეს ადგილები ვთხოვე და
არ მომცა. ვიდრე მეფე იტყოდა რამეს, ბენიამ სთქვა:
რომ იმ ადგილებს დიდი პატრონი ჰყავსო და მეფემაც აღარ
მომცა, ნეტა გამაგებინა, თუ იმ ადგილებს ვინა ჰყავს
პატრონი.

- მე, არაფერი ვიცი, მგონია იმ ადგილებს არავი-
ნა ჰყავს პატრონი, - მიუგო მელიქმა.

- მაშ რა ვქნა? - მიუგო მოქალაქემ.

- შენ წადი, ბენიას შეეხვეწე, ქრთამი მიეცი და

- 38 -

ის მოახერხებს.

მოქალაქე წავიდა ბენიასთან, ხვეწნა დაუწყო და ბოლოს ხალათს დაჰკპირდა.

ბენიამ უთხრა:

- ეჰ, რა გაეწყობა, რაკი არ იშლი, ვეცდები, თუმცა შენ ის ადგილები ისე არ შეგრჩება, როგორც მე შენგან მოცემული ხალათი დიდხანს არ შემრჩება ტანზე. მაინც ვეცდები მეფესთან, რომ წყალობა გიყოს. ბენიამ მალე მოახერხა საქმე და მოქალაქეს ხსენებული ადგილები ეჩუქა მეფისგან. ამას შემდეგ განვლო რამდენმამე ხანმა, მოვიდა გაზაფხული, დაიწყო წვიმები, მოხდა წყალდიდობა, მოვიდა დიდი ნიაღვარი, ეცა იმ მოქალაქის ნაშენობას, ფარებს, სხვა ყველაფერს და მთლად წალეკა და დაღუპა მოქალაქე. მოქალაქეს ელდა ეცა და შეწუხებული მეფისკენ წავიდა, ყოველისფერი აუწყა. მეფემ მოისმინა, მოქალაქე ძლიერ შეიბრალა და უთხრა:

- აბა შვილო, ბენიამ არ გითხრა, რომ იმ ალაგს დედი პატრონი ჰყავსო, წუ ითხოვო, რათ ამოიჟინე და რაზე დაიღუპე თავი?

მეფემ მოწყალება მისცა ამ დაცემულ მოქალაქეს და გაისტუმრა.

3

ბენია იმერეთში წავიდა და მეფის წერილები წაიღო იმერეთის მეფესთან, გურიელთან და დადიანთან. მეფისა და მთავრების წინ კაი ხან დარჩა და მათი ზნეხასიათები შეისწავლა. ხუმრობაში დაფქვა ყველაფერი, სახუმრო ცნობები აღარა დარჩარა. გურიელის სახლში ერთ დღეს ყრილობა იყო და ბენიას უთხრა მთავარმა:

- 39 -

- ბენია! თქვი რამე, რომ გავიცინოთ.

- რა ვთქვა ბატონო, რაც ვიცოდი დავფქვი. ჩვენი აღარა დარჩარა და თქვენი ვერა შევისწავლერა, მე სახუმარო აღარა ვიცირა.

- თქვი ბენია, თორემ მეწყინება, გაგვაცინე, ნუ ხარ მაგეთი.

ერთმა თავადიშვილმა:

- თუ არ იტყვი, იცოდე, რომ ბათუმში წაგათრევთ და გაგყიდით.

- რაზე, რისთვის, რა დამიშავებია, გაყიდვა თქვენ ღირსებას რავა შეეფერება?

- ისთე, - მიუგეს ბატონიშვილებმა.

- ისთე, მაშ მე გაგყიდით თქვენ.

- რავა გამყიდი, ვინ მოგცემს მის ნებას, ვინ გავიშვებს, ვინახარ შენ, საიღამ მოსული და რა, რომ შენ

მე გამყიდო.

- შენ ვილა ხარ, საიდან მოსულთ, ვის აშინებ, ვის წინ გინდა გეიყვანო შენი სიტყვები. მე შენ ვერ შემაშინებ. რასაც შენ შეიძლებ, მე იმაზე მეტს ვიქმ.

- შენ ჩემზე მეტს ვერ შეიძლებ.

- კი ბატონო, შევიძლებ, შენს ვაჭრობას ჩემ შესახებ შენზე მოვაბრუნებ, შენს სითამამეს გავაქარწყლებ, მიტომ რომ მე ჯოჯოხეთის ანგელოზი გახლავარ, და შენ-კი სამოთხის ეშმაკი.

- აჰ, რავა გაბედე შე წუწკო, შე აბდალო, ვის აკადრე მაგი, რავა იქნება ეს? თქვი ჩქარა პასუხი.

- მოგახსენებთ.

ამ დროს მთელი გურიის თავადები სულ-განაბული ისმენდნენ ბენიას საუბარს. უცებ გურიელს ცხვირი დააცემინა, ცხვირის დაცემინების ერთ საათის შემდეგ ბე-

- 40 -

ნიამ გურიელს მიმართა და უთხრა:

- ხეირი, ბატონო.

- რა დროს მაგია, როცა ცხვირი დავაცემინე, რატომ მაშინ არ მითხარ?

- მიტომ არ გითხარ, რადგანაც ცხვირის დაცემინების უმაღლეოდი ხოლმე, თქვენ მიბრძანებდით, რომ მოიცადე, მეორეთაც დავაცემინებ და მერე მითხარიო. ახლა დააცემინე, გიცადე, გიცადე და რომ აღარ დავაცემინა, ახლა მოგახსენე ღვთის წყალობა, უმაღლეოდი და თქვენ მაუწყეთ, რომ გვიან მითხარიო. გვიან გითხარით და საყვედური მომეცით, რატომ ადრე არ მითხარიო.

ხალხმა იცინა ამაზე.

- მერე, აბა ერთი ის მითხარ, თუ შენ რა ეშმაკების ანგელოზი ხარ?

- მოგახსენებთ: მე საწყალ ეშმაკებში ვარ ჩავარდნილი, დღე და ღამე მოსვენება არა მაქვს, რადგანაც ეშმაკები ქვეყანას ანგრევენ, მონებს ანუ პატარებს აწვალენ, სტანჯამენ, სულს ხუთვენ პირში, შვილებს სტაცებენ, უყიდიან, არბევენ, ყველას ვერ მოვთვლი, ამათში მოსული ვტრიალებ, ჩემი სული სულ მათ გარშემოა, მაშ რა ვარ მე თუ არ მისგან მოვლენილი მე მათთან შედარებით ანგელოზი ვარ. ეხლა მინდა ეშმაკების საქმეს თავი დავანებო, ანგელოზებში ჩავერიო, მაგრამ მეშინის, რადგანაც ანგელოზებში თქვენისთანა კაცები ურევიათ. თქვენ ბატონო ანგელოზების ეშმაკები ხართ.

- რავა ბედავ მაგას შენ.

- მოიცათ მოგახსენებთ: მონების რბევა, ტყვის გაყიდვა, პატარაების ტაციობა ვის შეჭვერის ქრისტიანობაში თუ არ ანგელოზების ეშმაკს. ყველაფერი ანგელო-

ზათ იბადება, მაგრამ ვინც ამაებს ჩადის, ის ანგელოზების ეშმაკათ ითვლება. ვინც ჩემებრ საქმეს ჩადის, ის ეშმაკების ანგელოზია.

– თუ არ გინდათ ბატონო ეს, მაშინ დაანებეთ თავი ერთსაც და მეორესაც და აი მაშინ შეგეძლებათ, რომ კეთილ ანგელოზათ გამოხვიდეთ, თუ არა და ყმასა ჰყიდიით და იქიდგან აღებული ფულებით სამთლებს ყიდულობ და ეკლესიებში ანთებთ, რადგანაც შენი სანთელი ანგელოზებს გზას უბნევს, ისევ ეშმაკები გაიხარებენ, ამიტომ შენ ბატონო, ანგელოზების ეშმაკი – ეშმაკების და ჯოჯოხეთის ანგელოზათ ითვლები. აი ბატონო, ასეა თქვენი საქმე. გურიის თავადებმა ხმა არ გასცეს, ყველამ ხმა გაკმინდა. ბენია დარჩა მუნჯათ, ხან ერთს ჰკითხა რამე, ხან მეორეს, მაგრამ არა იქნარა, პასუხი არავინ მისცა, მერე სთქვა:

– ღმერთო ყველა დამუწკებულაო, წავიდა თვალსაჩინო ალაგას, დაიწყო ტანთსაცმლის გახდა, გაიხადა ყველაფერი და მერე პერანგის ამხანაგიც უნდა გაეხადნა. ერთმა თავადის შვილმა უთხრა:

– რას შვრები შე ეშმაკების ანგელოზოვო.

– ოჰ, ხმა ამოიღეთ თქვე ანგელოზების ეშმაკებო. მე მეგონა თუ ღმერთმაცა და თქვენმა ცოდვებმა ყველა დაგამუნჯათო.

კა

შამშადილი ქართველთ მეფეებს ეპყაროთ, იქაურს სულთნებს საქართველოს მეფეები ამტკიცებდნენ. ერთხელ მეფე ერეკლესთან შამშადილის ხალხმა იჩივლეს.

– ჩვენი სულთნები ძლიერ გვაწვალებენ, საწყალი

ხალხი მთლათ აიკლეს და დაარბიესო. მოწყალემა გვიყავით და სულთანნი გამოგვიცვალეთო.

– მე ყველაფერს შევასრულებო, თქვენ არხინათ იყავით, წადით შინაო.

რამდენიმე ხნის შემდეგ სულთანს მეფის ბრძანება მიუვიდა, რომ ჩემ წინ გამოცხადდით. სულთანნი მალე ჩამოვიდა თფილისში და მეფეს გამოეცხადა, გზაში ყველაფერი შეიტყო. მალე წარსდგა მეფის წინაშე, ბატონური სალამი მისცა და თავის გამართლება დაიწყო. მეფემ სასტიკათ დააყვედრა ხალხის შეწუხება და დარბევა. მეფემ სულთანს გამოცვლა განუცხადა. სულთანნი შეწუხდა და ფიცს მოჰყვა, რომ მე არა ვარ დამნაშავეო. ამ ამბებს ბენიაც უცქეროდა. სულთანნი ცოტა ხნით კარში გავიდა. ბენიამ მეფეს მიმართა:

- დიდებული მეფე, თქვენ ვერ იქცევით კანონი-ერთად. თქვენ ეს სულთანი ხალხის თხოვნით არ უნდა გამოსცვალოთ. ეგ თქვენის ნებით უნდა მოხდეს, თორემ თქვენ თუ დღეს ამას გამოსცვლით ხალხის თხოვნით, ხვალ შეიძლება ხალხმა თვით თქვენზედაც დაიწყოს ლაპარაკი, რომ შენ კაი მეფე არა ხარ და სამეფო ტახტს თავი გაანებო. რას ბრძანებთ მაშინ. საქმე გაარჩიეთ, თუ სულთანი დამნაშავე აღმოჩნდეს, თქვენ ამისთვის იგი დასაჯეთ, თუნდ სასტიკათ და ადგილს კი ნუ წაართმევთ. მეფე დაფიქრდა, ბენიას რჩევას ბრძნულათ შეხედა და ამიტომ სულთნის საქმეს სხვანაირი გამოძიება მისცა.

კბ

მაშინდელს ჩვენს ვაჭრებს საქართველოში საქონელი სპარსეთიდან, რუსეთიდან, ოსმალეთიდან და ინდოეთი-

- 43 -

დამ შემოჰქონდათ. რუსეთში აქედამ სამ წელიწადში ერთხელ იცოდნენ წასვლა, რადგანაც საქართველოს ვაჭრებისთვის რუსეთის ვაჭრები სამ წელიწადში ერთხელ მართავდნენ იარმუკობას ევატერინეში, კავკავს იქით. აქაური ვაჭრები ვინც-კი წასვლას მოინდომებდენ, ყველა ესენი ერთათ შეგროვდებოდნენ, ზოგს აქედგან ფულს გარდა სხვა-და-სხვა საქონელიც მიჰქონდა და იქ სცვლიდნენ სხვა-და-სხვა ისეთ რამეებზე, რაც აქ არ იყო და საჭიროებას-კი შეადგენდა. აქედგან მიჰქონდათ ბამბა, აბრეშუმი, მატყლი, შალები, ტყავები, წმინდა სანთელი და ბევრი კიდევ სხვა რამეები. წამსვლელნი ყველა ერთათ წავიდოდნენ. ამათ სამეფო სამართველოდამ ქალაქები ეძლეოდათ და თან კაცებსაც გააყოლებდნენ, რომ გზაში არავის გაეცარცვათ.

ოჰ! რო იცოდეთ, თუ მაშინდელი ვაჭრები რა ლხინით და სიხარულით მიდიოდნენ. რადგანაც მეფე ერეკლე ამათ დიდს მფარველობას უწევდა, ამიტომ ვაჭრები რომ დაბრუნდებოდნენ იარმუკობიდან, ესენი იქიდგანთითო რასმე ფაქიზს მეფის მისართმევათ მოიტანდნენ და მოსვლის შემდეგ მეფეს მიართმევდნენ. მეფეც ამაზე დიდს მოწყალებას აძლევდაო. ზოგს ადგილებს, ზოგს ბალებს, ზოგს დუქნებს და ზოგს კიდევ აზნაურობას და თავადიშვილობას.

როგორც მაგალითად 1730 წ. თბილელ ვაჭარ ბეზუთის ძეს თავადიშვილობა მიუბოძეს რადგანაც ესენი ვაჭრობას გარდა სომხური ენის მთარგმნელებათაც იყვნენ და ხალხს ვაჭრობასაც აჩვევდნენ. მაშინდელს ერთს ვაჭარს აქედამ სამოცი თუმანი წაუღია სავაჭროთ, საქონელი მოუტანია, ის საქონელი აქ სამას თუმნად და-

ფასებულა, საქონელი ოც ნაირი ყოფილა. ახლა ათი-ათასი თუმანი მიაქვს და ოც-და-ათ ნაირი საქონელი ვერ მოაქვთ, გაკოტრების ხსენებაც არ იყო, მაშინ; არ მომხდარა, რომ ვინმე ვაჭარი, ან სოვდაგარი და ზარაფი გაკოტრებულიყოს. ეს თუ მოხდებოდა ომიანობის დროს, როცა ოსმალ-სპარს-ლეკები აგვიკლებდნენ და ყველაფერს მოგვტაცებდნენ. მაგრამ მაშინ ერთმანეთის მწუხარებას ისეთ თვალყურს ადევნებდნენ, რომ დაცემულს კაცს ძლიერ მალე უშველიდნენ და ფეხზედ დააყენებდნენ.

სპარსეთში და ოსმალეთში წამსვლელ ვაჭრებსაც დიდს პატივს სცემდა მეფე ერეკლე და ისევ მფარველობას უწევდა მათ.

რუსეთში ვაჭრობდა ერთი აქაური ვაჭარი, გვარად ხოჯი მინასოვი. რუსეთში ყოფნის დროს ეს ვაჭარი ძლიერ გამდიდრდა. რამდენიმე წლის შემდეგ დიდის სიმდიდრით თბილისში მოვიდა, მეფესთან წარვიდა და სასახლის კარის კაცთ მოწიწებით სთხოვა:

- მეფის ირაკლის ნახვა მსურს, თუ შეიძლება მოახსენეთ, რომ მიმიღოს.

- ვინა ხარ შენ? - ჰკითხეს კარის კაცთ.

- მე ვაჭარი ვარ, რუსეთიდან მოსული, აქაური სომეხი.

კარის კაცნი მაშინათვე წავიდნენ და მეფეს მოახსენეს. მეფემ ისურვა მიღება და მალეც მიიღეს სასახლეში ეს ვაჭარი. ვაჭარი შევიდა და მეფეს თაყვანი სცა ბატონყმურად. მეფემაც სალამი მისცა. თან ჰკითხა:

- სადაური ხარ შვილო, ვინა ხარ, საიდან მოსულხარ?

- მე, მეფეო, აქაური გახლავართ. თქვენის წყალობით რუსეთში ვიმყოფები ვაჭრად. იქ საკმარისი სიმდიდრე შევიძინე, ეხლა იქ გაიხლებით, სხვა-და-სხვა ნაირი

საქონელი მოვიტანე და მინდა რომ ერთ ჩემ ნათესავს აქ სავაჭრო დუქანი გაუხსნა და მე კი ისევ იქითკენ გიახლებით. ეს ამბავი მეფეს ძლიერ გაეხარდა და უბრძანა:

- ოჰ, კარგია, შვილო, კარგია, ღმერთმა გაგამრავლოთ. დიდათ მიხარის, დიდათ, ღმერთმა ქნას, რომ თბილისში ბევრი დუქნები დახსნილიყოს, ახლა შენ რა გნებავს?

- მე შენი ჭირიმე, რუსეთიდან ცოტაოდენი რამე მოვიტანე, თქვენ უმაღლესობას უნდა მოვირთვა და მინდა, რომ ამის ნება დამრთოთ და არ გეწყინოთ.

- კეთილი შვილთ არ მეწყინება, როგორც გენებოს. მეც პატივს მოგაპყრობ, რაკი თბილისში სავაჭროსა ჰსხნი.

- ბატონის წყალობა უხვი გახლავთ, - მიუგო ამან მოწიწებით, სალამით გამოემშვიდობა. მეორე დღეს წავიდა მეფესთან და თან წაიღო დიდძალი რამეები, რომლებიც საქართველოში არ იცოდნენ. სინებზე დაწყობილი მიაართვეს მეფეს.

ერეკლე მეფეს ძლიერ გაუკვირდა ასეთი რამეების სიუხვე და მიღების შემდეგ ჰკითხა:

- შენ რომ ამდენი რამ მომიტანე, ახლა ჩემგან რაღას ითხოვ? დიდის კრძალვით წადგა ეს წინ და მოწიწებით უთხრა:

- ბატონის მოწყალება კვლავაც უხვი ყოფილა ჩვენზედ და იმედია, რომ არც ეხლა მომაკლდება. იმედი მაქვს, რასაც დავავალებთ იმას მიწყალობებთ.

- რა გნებავს, რა გინდა? - ჰკითხა მეფემ.

- მე, შენი ჭირიმე, რუსეთში ვაჭრობ, და იქ რომ კარგი გვარიშვილობით ვიქმნე ცნობილი, ეს თქვენთვისაც სასახელო იქნება, როგორც თქვენი ქვეშევრდომი-

- 46 -

სთვის და მეც ძრეულ დავწინაურდები. ამიტომ ვითხოვ მოწყალებას. იმედიც მაქვს, რომ თქვენ მე თავადისშვილობას მიბოძებთ. ამაზე მეფე შეფიქრიანდა და უთხრა:

- მაგის პასუხს ხვალ მოგცემო, დღეს მოველაპარაკები ჩემს კარის კაცებს და ხვალ მოდი აქაო.

ვაჭარი გამოემშვიდობა და შინისკენ გასწია. მეფე ერეკლემ თავის სამეფო პირებში მოილაპარაკა. ამის შესახებ ყველამ უარი სთქვეს! რას გაგიჟებულაო, თავადიშვილობა როგორ შეიძლება მიეცესო. აქვე იმყოფებოდა ბენია. ბენიამ დაიწყო სიტყვა მჭევრით ლაპარაკი: არა უშავსრა მეფეო და ბატონებო, ებოძოს მეფის წყალობა, მიეცით თავადიშვილობა, მაგაზე არ დაიკარგება, ეგ ვაჭრობას დაიწყებს, დუქნებს დახსნის, ქარვასელებს გააკეთებს, ვაჭრობას ფეხზე დააყენებს, მდიდარი კაცია. ბენიამ ისე ისაუბრა თურმე, ისე ოსტატურად მოიქცა, რომ ყველა თავადიშვილები დაიყოლია და მეფე თანახმა გახდა, რომ მიეცეს მას თავადიშვილობა, რადგანაც პირველი - მდიდარი კაცია და მეორე, საქართველოში დიდს ვაჭრობას გამართავს, თბილისში სავაჭროებს დახსნის და ვაჭრობა ფეხზე დადგება.

რამდენიმე დღის შემდეგ ვაჭარს გამოეცხადა, რომ თავადობას მიიღებო. მალეც მიულოცეს სამეფოს სახლიდგან დაირით, დიმიპლიპიტოთი, საზანდარ-ზურნით თავადიშვილებმა მეფის მოწყალება. ასე ახალისებდა ხოლმე მეფე ერეკლე ვაჭრებს. ეს გვარი მეფე ერეკლეს და გიორგი მეფის დრომდის კი თავადიშვილობდნენო და რუსების შემოსვლის შემდეგ-კი დიდ გიორგი ერისთავმა უარი-ჰყო ამათი თავადობა. დაარღვია ერისთავმა კანონიერი თავადობა და არც რუსის მთავრობას აცნობა ამათ

ამის გამო სოჯი მინასოვებმა რუსეთში გადასულ ბატონიშვილებთან იჩივლეს, რომ ერისთავი მეფე ირაკლის ანდერძს და პირობას არღვევს და გვიშველეთ რამეო. ბატონიშვილებმა მუქარების წერილი მოსწერეს რომ პაპიჩვენის დამტკიცებოლს ქალაქს და ანდერძს ნუ არღვევთო. მაგრამ, ეს არავინ შეისმინა, მეფე ერეკლეს ანდერძი დაარღვიეს, მის დამტკიცებული ქალაქებიც უარჰყვეს.

38

მეფე ერეკლეს შინ ყმა კარის კაცათ ერთი მოქალაქე ჰყავდა. ამ მოქალაქეს სახელად ბაზანა ერქო. მეფის მოწყალებას მათხოვრებს ეს ურიგებდა ხოლმე და ამ დარიგების დროს იგი ძლიერ ბევრსაც იპარავდა. გლახას მანეთის მაგივრად აზაზს აძლევდა და დანარჩენს თვითონ იღებდა ხოლმე. მოვიდა ერთხელ მეფესთან ერთი გლახა და მოწყალება სთხოვა. ეს გლახა იყო მოქალაქე კაცი, ხოლო სიბერის ჟამს გაღარიბებული.

მეფემ იცოდა ამის ამბავი, ამოიღო ყუთიდან ათი თუმანი თეთრი ფული, დაუძახა ბაზანას და უბრძანა:

– წაიღე ეს ფული და აიმ გლახას მიეცი. ბაზანამ გამოართვა ფული და წავიდა, მეფე-კი თავის ოთახისკენ შებრუნდა. ბაზანამ ათი თუმნის მაგიერ ათი შაური მისცა თურმე გლახას და გაისტუმრა. დანარჩენი თითონ აიღო. წაიღო და თავის შვილს მისცა, რომელსაც სახელად გლახა ერქო. ამან მესამე-მეოთხე დღეს თბილისში დუქანიც გახსნა და ვაჭრობაც დაიწყო. შეიტყო ეს ამბავი ბენიამ, მოძებნა ხსენებული მოქალაქე – გლახა, ყველაფერი გამოჰკითხა და განძრახ ხელმეორედ მიგზავნა მეფე ერეკლესთან მოწყალების სათხოვნელად. მეფემ

ბენია გაუგზავნა და შეუთვალა: ამას წინეთ ათი თუმანი მოგე და ასე მალე როგორ დახარჯეო. გლახამ მიუგო გაცვებით, რომ მე ათი თუმანი არ მიმიღიაო. ბენია წავიდა და მეფეს მოახსენა ეს ამბავი. მეფემ საჩქაროდ ბაზანა დაიბარა და ჰკითხა:

– მე რომს ამას წინეთ ათი თუმანი გარდმოგეცი და გითხარ, რომ წაიღე და აიმ გლახას მიეციო, შენ ის ფული რატომ არ გადაეცი მას.

– მე, მეგონა მოწყალო და დიდებულიო მეფევ, რომ ჩემს შვილს „გლახას“ გადასაცემად გარდმომეცით და მახე მიბრძანეთ, მე ჩემს შვილს გლახას გარდავეცი და იმას

თქვენი ასეთი მოწყალეობა ძლიერ გაეხარდა; იმ ფულით ამა-და-ამ ალაგს დუქანი გახსნა და ვაჭრობს დღეს მშვიდობიანად თქვენის წყალობით.

მეფე გაჰკვირდა ამაზე, მაგრამ რაღას იზამდა. გლახას ხელ-ახლად მისცა მოწყალეობა და გაისტუმრა. ბაბანას კი აღარაფერში ენდობოდა ხოლმე ამ დღიდან. ის თანამდებობა ჩამოერთო კიდეც. ამ ბაბანას შვილი-კი ვაჭარი – ვაჭრობაში დახელოვნდა, გამდიდრდა და ბოლოს გვარად მამის სახელი დაირქვა, რომელიც შემდეგში გადაკეთდა ბაბანასოვად. ასე, რომ დღევანდელ თბილისის გამოჩენილნი მოქალაქე ვაჭრები – ბაბანასოვები შთამომავალნი არიან მეფის ირაკლის კარის კაცის ბაბანასი. ბაბანა აზნაურობასაც მიიღებდა, მაგრამ ამას ვეღარ მოესწრო, რადგანაც ეს შენიშნულ იქმნა მეფისაგან. გლახა ბაბანაშვილი ერეკლე მეფის სიკვდილის შემდეგ გიორგი მეფემ მიიღო სამეფო სამსახურში. როცა საქართველო რუსეთს დაუკავშირდა და რუსები უნდა შემოსულიყვნენ, ნაშინ დარიალისაკენ სამგზავრო გზის გასაკეთებლად სხვა-თა მოქალაქეებში ერია ბაბანაცა.

ზ. ჭ. 1898 წ.